

Güvenlik Tedbirlerinde Tehlikelilik, Savcılık Yetkisi ve Yargısal Denetim: Alman ve Türk Hukuku Bakımından Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme^(*)

Dangerousness, Prosecutorial Authority and Judicial Review in Security Measures: A Comparative Assessment of German and Turkish Law

Tuğba TOSUN ÇOBANOĞLU^(**)

Öz:

Güvenlik tedbirleri, ceza hukukunun yalnızca geçmişte işlenen fiile karşılık verme işleviyle sınırlı olmadığını; aynı zamanda gelecekteki tehlikenin önlenmesi ve toplum güvenliğinin korunması amacıyla da hareket ettiğini göstermektedir. Bu yönüyle güvenlik tedbirleri, ceza yaptırımlarından farklı olarak failin kusurundan çok tehlikelilik hâli, risk değerlendirmesi ve önleyici müdahale mantığıyla ilişkilidir. Ancak bu gelecek yönelimi, kişi özgürlüğü, ölçülülük, yargısal denetim ve savunma hakları bakımından güçlü güvenceleri gerekli kılmaktadır. Bu çalışma, Alman ve Türk hukukunda güvenlik tedbirlerini tehlikelilik, savcılık yetkisi ve yargısal denetim ekseninde karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Alman hukukunda “Maßregeln der Besserung und Sicherung” olarak düzenlenen güvenlik tedbirleri, savcılık makamının soruşturmadaki güçlü konumu ve mahkeme denetimiyle birlikte ele alınmaktadır. Türk hukukunda ise güvenlik tedbirlerinin normatif yapısı, infaz süreci ve uygulamada doğabilecek temel hak sorunları değerlendirilmektedir. Çalışma, güvenlik tedbirlerinin meşruiyetinin yalnızca toplum güvenliği amacına değil; bu amacın sıkı yargısal denetim, ölçülülük, gerekçelendirme, savunma hakkı ve temel hak güvenceleriyle sınırlandırılmasına bağlı olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenle güvenlik tedbirleri, cezaya alternatif nötr kurumlar olarak değil, özgürlük ve güvenlik dengesi içinde etkili biçimde denetlenmesi gereken önleyici ceza adaleti araçları olarak ele alınmalı; savcılık yetkisi de bu denge içinde değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler:

Güvenlik Tedbirleri, Tehlikelilik, Savcılık Yetkisi, Yargısal Denetim, Ölçülülük İlkesi, Önleyici Ceza Adaleti, Karşılaştırmalı Ceza Hukuku.

^(*) Araştırma Makalesi / Research Article
Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 25.06.2026 - Yayınlanmasının Kabul Edildiği Tarih: 17.09.2026
DOI: 10.58733/imhfd.1978622

Bu makaleye atıf için: Tuğba Tosun Çobanoğlu, ‘Güvenlik Tedbirlerinde Tehlikelilik, Savcılık Yetkisi ve Yargısal Denetim: Alman ve Türk Hukuku Bakımından Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme’ 2026 (11)2 *İMHD* 1519-1557

^(**) Dr., Bağımsız Disiplinlerarası Hukuk Araştırmacısı, Ankara - Türkiye
E-posta: tugba.eu@hotmail.com
Orcid: 0009-0001-3062-6202

Abstract:

Security measures demonstrate that criminal law is not limited to responding to acts committed in the past, but also operates to prevent future danger and protect public security. Unlike punishment, security measures are primarily connected not with the offender's culpability, but with dangerousness, risk assessment, and the logic of preventive intervention. Yet this future-oriented character requires strong safeguards concerning personal liberty, proportionality, judicial review, and defence rights. This article examines security measures in German and Turkish law through the interrelated concepts of dangerousness, prosecutorial authority, and judicial oversight. In German law, security measures are regulated under the concept of *Maßregeln der Besserung und Sicherung* and are considered together with the strong role of the prosecution service and court supervision. In Turkish law, the article evaluates the normative structure of security measures, the enforcement process, and potential fundamental rights concerns arising in practice. The article argues that the legitimacy of security measures depends not merely on the aim of public security, but on strict judicial control, proportionality, reasoned decision-making, defence rights, and fundamental rights guarantees. Therefore, security measures should be understood not as neutral alternatives to punishment, but as preventive criminal justice tools requiring effective rights-based scrutiny.

Keywords:

Security Measures, Dangerousness, Prosecutorial Authority, Judicial Review, Proportionality, Preventive Criminal Justice, Comparative Criminal Law.

Extended Summary:

Security measures occupy a particularly sensitive place in modern criminal law. Unlike ordinary penalties, which are mainly justified by past conduct and culpability, security measures are directed towards the prevention of future danger. Their rationale is linked to dangerousness, risk assessment, treatment, rehabilitation, and public protection. This future-oriented character gives them an important preventive function, but it also raises serious concerns regarding personal liberty, legal certainty, proportionality, judicial review, and defence rights.

This article examines security measures in German and Turkish law through the related concepts of dangerousness, prosecutorial authority, and judicial oversight. It adopts a comparative and doctrinal approach. The study considers not only the statutory framework, but also the institutional processes through which measures are requested, imposed, reviewed, and enforced. Its principal argument is that security measures should not be treated as neutral or merely technical alternatives to punishment. Since they frequently depend on assessments of future risk rather than solely on proven past wrongdoing, they require particularly strong substantive and procedural safeguards.

In German criminal law, security measures are regulated under the heading *Maßregeln der Besserung und Sicherung*. The expression reflects a dual purpose: measures may seek the treatment, improvement, or rehabilitation of the offender, while also protecting society against future danger. Section 61 of the German Criminal Code lists the principal measures, including placement in a psychiatric hospital, placement in an addiction treatment institution, preventive detention, supervision of conduct, withdrawal of driving licences, and professional disqualification. These measures differ markedly in their intensity. Some directly restrict liberty; others affect mobility, professional life, property interests, and social status.

The German model is significant because it combines preventive intervention with explicit proportionality limits. Section 62 of the German Criminal Code provides that a security measure must not be disproportionate in relation to the significance of the offences committed or expected and the degree of danger posed by the offender. Thus, public safety cannot by itself justify unlimited intervention. The severity, duration, and practical consequences of a measure must remain proportionate to the concrete danger established in the individual case.

The German Constitutional Court's decision of 4 May 2011 on preventive detention is central to this analysis. The Court stressed that preventive detention is a serious interference with personal

liberty and cannot be justified by abstract public-security concerns alone. It required a liberty-oriented enforcement regime, individualised treatment, meaningful prospects of reintegration, and effective judicial review. The decision demonstrates that the legality of security measures cannot be assessed only when they are first imposed. Their continuing legitimacy depends on current dangerousness, enforcement conditions, treatment opportunities, and periodic judicial scrutiny.

The prosecution service is a central actor in both German and Turkish criminal procedure. In Germany, the prosecution service initiates public prosecutions and conducts investigations. Sections 152 and 160 of the German Code of Criminal Procedure establish the legality principle and the duty to investigate both incriminating and exculpatory circumstances. This duty is especially important in cases involving security measures. Prosecutors may collect psychiatric reports, social assessments, criminal records, behavioural information, and other evidence relevant to dangerousness. Yet they must not approach such cases only from a risk-oriented perspective. They must also consider information that weakens the need for a measure, supports less restrictive alternatives, or shows that alleged danger is uncertain or outdated.

Turkish law likewise regulates security measures as a distinct category within its criminal sanctions system. Articles 53 to 60 of the Turkish Criminal Code provide for deprivation of certain rights, confiscation, measures for children, measures for persons with mental disorders, deportation, and measures for legal entities. These interventions may affect liberty, property, family life, professional activity, economic freedom, and social standing. Accordingly, classifying an intervention as a security measure rather than a penalty should not reduce the legal protection afforded to the individual.

The Turkish system raises particular questions concerning prosecutorial conduct and judicial supervision. Under Article 160 of the Turkish Criminal Procedure Code, the public prosecutor must investigate both incriminating and exculpatory evidence in order to establish the material truth and ensure a fair trial. This obligation is highly relevant because information collected during the investigation may shape the court's assessment of dangerousness, treatment needs, and proportionality. Prosecutors should therefore examine not only facts supporting restrictive measures but also rehabilitation, treatment compliance, social support, less restrictive alternatives, and the individual's rights.

The article argues that judicial review must be substantive rather than formal. Courts should not simply approve prosecutorial requests or expert reports. They should independently examine the legal basis of the measure, the reliability and currency of the evidence, the factual basis of dangerousness, the proportionality of the interference, and the availability of less restrictive alternatives. This is particularly important in cases involving psychiatric detention, preventive deprivation of liberty, confiscation, or restrictions on professional and civil rights.

The study also addresses the contribution and limits of legal psychology. Dangerousness assessments often rely on psychiatric, psychological, criminological, and social evidence. However, such assessments cannot predict future behaviour with certainty. They involve probabilities, professional judgment, and methodological limitations. This creates the risk of false positives, in which an individual is subjected to a restrictive measure despite not posing a serious danger, and false negatives, in which a genuine risk is underestimated. From a human-rights perspective, false positives are particularly serious because unnecessary restrictions on liberty may produce severe and irreversible consequences.

The article concludes that security measures are necessary but inherently risky instruments of preventive criminal justice. They may serve legitimate aims such as public protection, treatment, rehabilitation, and crime prevention. Nevertheless, their legitimacy depends on strict legality, concrete and current dangerousness assessments, proportionality, objective prosecutorial conduct, effective defence rights, reasoned judicial decisions, and periodic review during enforcement. The comparative analysis of Germany and Türkiye shows that security measures require more intensive scrutiny precisely because they are based on future-oriented risk assessments. Their compatibility with the rule of law ultimately depends on maintaining a meaningful balance between public security and individual freedom.

GİRİŞ

Ceza hukuku, klasik anlamda geçmişte işlenmiş bir fiile verilen hukuki tepki üzerinden şekillenir. Bu yaklaşımda ceza, failin kusurlu davranışıyla bağlantılı olarak meşrulaştırılır; yaptırımın sınırı ise kanunilik, kusur, ölçülülük ve mahkeme kararı gibi temel güvencelerle belirlenir¹. Bununla birlikte modern ceza adaleti sistemleri, yalnızca geçmişte işlenen fiile karşılık verme işleviyle sınırlı değildir. Güvenlik tedbirleri söz konusu olduğunda ceza hukuku, geçmiş fiilin cezalandırılmasından gelecekteki tehlikenin önlenmesi ve yönetilmesine doğru genişleyen daha karmaşık bir alana taşınmaktadır².

Güvenlik tedbirleri bu nedenle ceza hukukunun en hassas kurumları arasında yer alır. Zira bu tedbirler yalnızca failin işlediği fiille değil, failin gelecekte toplum bakımından oluşturabileceği tehlike ve bu tehlikeyi azaltabilecek müdahalenin niteliğiyle de ilgilidir. Bu yönüyle güvenlik tedbirleri, yaptırım teorisi ile kişi özgürlüğü, insan onuru, ölçülülük ve yargısal denetim ilkeleri arasında sürekli bir gerilim yaratır³. Ceza daha çok geçmişte gerçekleşmiş kusurlu fiile yönelirken, güvenlik tedbiri büyük ölçüde geleceğe ilişkin bir risk değerlendirmesine dayanır. Bu gelecek yönelimi, güvenlik tedbirlerini hem toplumsal korruma bakımından gerekli hem de temel haklar bakımından dikkatle sınırlandırılması gereken müdahaleler hâline getirir⁴.

Güvenlik tedbirlerinin teorik niteliği, kusura dayalı ceza mantığı ile özel önleme ve tehlikelilik esasına dayanan tedbir mantığı arasındaki ayırım üzerinden açıklanabilir. Türk ceza hukuku öğretisinde güvenlik tedbirleri, failin işlediği fiile ilişkin kusurundan ziyade tehlikelilik hâli, özel önleme amacı ve yenisinden suç işleme riskinin azaltılması düşüncesiyle ilişkilendirilmektedir⁵. Ancak bu farklı meşruiyet zemini, güvenlik tedbirlerini ceza hukuku güvencelerinin dışına çıkarmaz. Aksine, tedbirin geleceğe ilişkin bir öngörüye dayanması; ka-

¹ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara); Mahmut Koca ve İlhan Üzülmaz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara).

² A. Vedat Dilberoğlu, ‘Cezalar ve Güvenlik Tedbirlerinin Amacı ve Niteliği’ (2016) 65(4) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1517, 1519-1527; Mehmet Emin Artuk ve Erkam Yılmaz, ‘Teorik Açından Güvenlik Tedbirleri’ (2021) 7(2) *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, 7-44.

³ Andrew Ashworth and Lucia Zedner, *Preventive Justice* (Oxford University Press, Oxford 2014); Lucia Zedner, ‘Preventive Justice or Pre-Punishment? The Case of Control Orders’ (2007) 60 *Current Legal Problems* 174, 174-203.

⁴ Bernard E. Harcourt, *Against Prediction: Profiling, Policing, and Punishing in an Actuarial Age* (University of Chicago Press, Chicago 2007).

⁵ Artuk ve Yılmaz (n 4) 7-44; Dilberoğlu (n 4) 1519-1527.

nunilik, belirlilik, ölçülülük, gerekçeli karar, savunma hakkı ve düzenli yargısal denetim bakımından daha yoğun bir incelemeyi gerekli kılar⁶.

Bu çalışmanın yöneldiği temel mesele, güvenlik tedbirlerinin yalnızca teknik bir ceza hukuku kurumu olarak değil, önleyici ceza adaletinin sınırlarını görünür kılan bir mekanizma olarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Güvenlik tedbirlerinin uygulanmasında belirleyici kavram olan tehlikelilik, hukuki olduğu kadar psikolojik, kriminolojik ve kurumsal boyutlar da taşır. Failin gelecekte suç işleme ihtimaline ilişkin değerlendirme, hiçbir zaman tamamen nesnel ve hatasız bir öngörü değildir⁷. Bu nedenle güvenlik tedbirlerinin meşruiyeti, yalnızca toplum güvenliğini koruma amacına değil; bu amacın somut tehlikelilik değerlendirmesi, usuli güvenceler, mahkeme denetimi ve temel hak koruması ile sınırlandırılmasına bağlıdır⁸.

Alman hukukunda güvenlik tedbirleri, *Maßregeln der Besserung und Sicherung* (“iyileştirme ve güvence altına alma tedbirleri”) başlığı altında, iyileştirme ve güvence altına alma amacını birlikte taşıyan bir yaptırım alanı olarak düzenlenmiştir. StGB § 61, psikiyatri hastanesine yerleştirme, bağımlılık tedavi kurumuna yerleştirme, güvenlik muhafazası, gözetim, sürücü belgesinin geri alınması ve meslek yasağı olmak üzere altı temel güvenlik tedbiri öngörmektedir⁹. Bu sistemde güvenlik tedbirleri cezadan ayrı olmakla birlikte, kişi özgürlüğü ve temel haklar üzerinde ağır sonuçlar doğurabilecek ceza hukuku kurumlarıdır. Alman hukukunda bu tedbirlerin sınırlandırılmasında özellikle StGB § 62’de düzenlenen ölçülülük ilkesi belirleyici önem taşımaktadır¹⁰.

Alman hukukundaki tartışmanın merkezinde, özellikle güvenlik muhafazası (*Sicherungsverwahrung*) ve özgürlüğü sınırlayan diğer güvenlik tedbirleri bakımından tehlikelilik öngörüsünün anayasal ve ceza hukuku bakımından sınırları bulunmaktadır. Alman Federal Anayasa Mahkemesinin 4 Mayıs 2011 tarihli kararı, güvenlik muhafazası rejiminde yalnızca kamu güvenliği gerekçesinin

⁶ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 3; Mehmet Arslan, ‘Ceza Davasında Mahkûmiyet Hükümünün Gerekçesinin Yazılması’ (2016) 27 *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 549, 549-608.

⁷ John Monahan, ‘The Prediction of Violent Behavior: Toward a Second Generation of Theory and Policy’ (1984) 141 *American Journal of Psychiatry* 10, 10-15; Stephen J. Morse, ‘Mental Disorder and Criminal Law’ (2011) 101 *Journal of Criminal Law and Criminology* 885, 885-968.

⁸ Ashworth and Zedner (n 5); Harcourt (n 6).

⁹ Strafgesetzbuch (StGB) § 61; Ercan Yaşar, ‘Alman Ceza Hukukunda Bir Emniyet Tedbiri Türü Olarak Güvenlik Amaçlı Müşahede Altında Tutma’ (2018) XXII(3-4) *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 263, 266-272.

¹⁰ Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Hüsnü Sefa Eryıldız, ‘Alman Ceza Hukukunda İyileştirme ve Güvenlik Tedbirlerinin Tatbikinde Ölçülülük’ (2024) 73(2) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 791, 796-835.

yeterli olmadığını; özgürlük yönelimli infaz, bireyselleştirilmiş değerlendirme, tedavi olanakları ve etkili yargısal denetim mekanizmalarının güvenlik tedbirlerinin meşruiyeti bakımından zorunlu olduğunu ortaya koymuştur¹¹. Bu yaklaşım, Alman modelini yalnızca normatif düzenleme bakımından değil, tehlikelik öngörüsünün anayasal sınırlandırılması bakımından da karşılaştırmalı inceleme için önemli kılmaktadır¹².

Türk hukukunda güvenlik tedbirleri, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda ceza yaptırımlarından ayrı bir yaptırım kategorisi olarak düzenlenmiştir. TCK m. 53-60 arasında belli hakları kullanmaktan yoksun bırakma, eşya ve kazanç müsadresi, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, sınır dışı edilme ve tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri yer almaktadır¹³. Bu düzenlemeler, güvenlik tedbirlerinin tek tip bir müdahale biçimi olmadığını; kişi özgürlüğü, mülkiyet hakkı, mesleki faaliyet, aile hayatı, ekonomik özgürlük ve sosyal statü üzerinde farklı yoğunluklarda sonuçlar doğurabildiğini göstermektedir¹⁴.

Bu nedenle Türk hukukunda güvenlik tedbirlerinin yalnızca kanunda öngörülmüş olmaları yeterli görülmemelidir. Her bir tedbir bakımından kanunilik, ölçülülük, gerekçeli karar, savunma hakkı ve infaz sürecinde düzenli denetim güvencelerinin nasıl işletildiği ayrıca incelenmelidir. Özellikle akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, müsadere, hak yoksunlukları ve tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirleri bakımından tedbirin amacı, kapsamı, süresi ve denetlenebilirliği temel haklar açısından belirleyici önem taşımaktadır¹⁵. Bu noktada Alman ve Türk hukuku arasında yapılacak karşılaştırma, güvenlik tedbirlerinin yalnızca kanuni düzenlenişini değil, bu tedbirlerin arkasındaki önleyici ceza adaleti mantığını ve temel hak güvenceleriyle kurduğu ilişkiyi görünür kılmaktadır.

¹¹ Bundesverfassungsgericht, Urteil vom 4 Mai 2011, 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10, 2 BvR 571/10.

¹² Wolfgang Naucke, 'Die robuste Tradition des Sicherheitsstrafrechts' (2010) 93(2) *Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft* 129, 129-136; Eryıldız (n 12) 811-835.

¹³ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 53-60.

¹⁴ Ahmet Hulusi Akkaş, *Bir Güvenlik Tedbiri Türü Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma (Hak Yoksunlukları)* (Adalet Yayınevi, Ankara 2021); Abdülbaki Giyik, 'Eşya Müsaderesinin Olumsuz Koşulu: Eşyanın İyiniyetli Üçüncü Kişiye Ait Olmaması' (2024) 30(1) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 88, 88-132.

¹⁵ Mehmet Emre Yıldız, *Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi ve Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri* (Adalet Yayınevi, Ankara 2020); Candan Yılmaz, 'Kriminolojik Açından: Akıl Hastalığı ve Suç' (2018) 24(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 743, 743-765.

Bu çerçevede çalışmanın temel araştırma sorusu, güvenlik tedbirlerinin ceza hukukunu geçmiş fiile verilen karşılıktan gelecekteki riskin yönetilmesine doğru genişlettiği durumlarda, savcılık makamının rolü ve yargısal denetim mekanizmalarının bireysel özgürlükleri koruyacak şekilde nasıl konumlandırılması gerektiğidir. Bu soru, özellikle güvenlik tedbirlerinin talep edilmesi, uygulanması ve infaz sürecinde gözden geçirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Savcılık makamı, soruşturmanın yürütülmesi, maddi gerçeğin araştırılması, kamusal iddianın kurulması ve bazı tedbirlerin talep edilmesi bakımından ceza adaletinin merkezî aktörlerinden biridir. Ancak güvenlik tedbirleri gibi geleceğe dönük risk değerlendirmesine dayanan kurumlarda, savcılık yetkisinin mahkeme denetimi, gerekçelendirme yükümlülüğü, savunma hakları, ölçülülük ilkesi ve düzenli gözden geçirme mekanizmalarıyla dengelenmesi zorunludur¹⁶.

Çalışma, Alman ve Türk hukuku örnekleri üzerinden güvenlik tedbirlerini tehlikelilik, savcılık yetkisi ve yargısal denetim ekseninde karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Bu doğrultuda ilk olarak güvenlik tedbirlerinin ceza hukukundaki kavramsal niteliği ele alınacak; ardından Alman hukukunda *Maßregeln der Besserung und Sicherung* sistemi, tehlikelilik öngörüsü ve savcılığın konumu değerlendirilecektir. Daha sonra Türk hukukunda güvenlik tedbirlerinin normatif yapısı, savcılık makamının soruşturmadaki rolü ve uygulamaya ilişkin sorun alanları incelenecektir. Son olarak iki sistem; ölçülülük, kişi özgürlüğü, insan hakları, hukuk psikolojisi ve etkili yargısal denetim bakımından karşılaştırılacaktır¹⁷.

Çalışmanın hedeflediği katkı, güvenlik tedbirlerini yalnızca ceza hukuku yaptırım teorisi içinde değil; tehlikelilik öngörüsünün belirsizliği, savcılık makamının soruşturma sürecindeki kurumsal etkisi, yargısal denetimin yoğunluğu ve bireysel özgürlüklerin korunması arasındaki ilişki bakımından ele almaktır. Bu kapsamda makale, güvenlik tedbirlerinin cezaya alternatif ve nötr mekanizmalar olarak değerlendirilmesinin yanıltıcı olabileceğini ileri sürmektedir. Zira bu tedbirler, yeterli maddi ve usuli güvencelerle sınırlandırılmadığında, geçmişteki fiilden çok kişinin gelecekteki varsayılan riskine odaklanan geniş bir önleyici kontrol rejimine dönüşebilir. Bu nedenle güvenlik tedbirlerinin meşruiyeti;

¹⁶ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; Tuba Kelep Pekmez, 'Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı' (2021) 7(2) *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 275, 275-291; Erdiç Avşar, 'Cumhuriyet Savcısının Delil Değerlendirmesi' (2021) 12(46) *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 123, 123-134.

¹⁷ Mehmet Emin Artuk ve Esra Alan Akcan, 'Mukayeseli Hukuk ve Türk Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri' (2016) 3(2) *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, 12-22; Naucke (n 14) 129-136.

somut ve güncel tehlikelilik değerlendirmesi, objektif soruşturma yükümlülüğü, etkili savunma imkânı, gerekçeli mahkeme kararı, ölçülülük denetimi ve infaz sürecinde düzenli yargısal gözden geçirme ile birlikte değerlendirilmelidir¹⁸.

I. GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN KAVRAMSAL NİTELİĞİ

Ceza hukuku yaptırım sistemi, yalnızca cezadan ibaret değildir. Modern ceza hukukunda yaptırımlar, bir yandan failin geçmişte işlediği haksız fiile ve kusuruna bağlı cezaları; diğer yandan failin kişisel durumu, tehlikelilik hâli, tedavi ihtiyacı veya toplumun korunması amacıyla uygulanan güvenlik tedbirlerini içerir¹⁹. Bu ayırım, ceza ile güvenlik tedbirinin farklı meşruiyet temellerine dayandığını göstermektedir. Ceza, kural olarak işlenmiş fiile ve failin kusuruna verilen hukuki karşılık niteliği taşıırken; güvenlik tedbiri, suç sonrasında ortaya çıkan tehlikelilik hâlinin giderilmesi, failin iyileştirilmesi, yeniden suç işleme riskinin azaltılması ve toplumun korunması amacıyla uygulanır²⁰.

Güvenlik tedbirlerinin cezadan farklı bir amaca dayanması, bu tedbirlerin ceza hukuku güvencelerinden bağımsız olduğu anlamına gelmez. Aksine, güvenlik tedbirleri bireyin özgürlüğü, mülkiyeti, mesleki faaliyeti, aile hayatı ve sosyal statüsü üzerinde ağır sonuçlar doğurabildiği için kanunilik, ölçülülük, hâkim kararı, gerekçeli karar ve savunma hakkı gibi güvenceler bu alanda özel önem taşır²¹. Bu nedenle güvenlik tedbirleri, yalnızca cezayı tamamlayan teknik kurumlar olarak değil, temel haklara müdahale potansiyeli taşıyan ceza hukuku yaptırımları olarak değerlendirilmelidir.

Türk ceza hukuku öğretisinde güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi için genel olarak bir suçun işlenmiş olması, fail bakımından tehlikelilik hâlinin bulunması, tedbirin kanunda öngörülmesi ve tedbire hâkim tarafından hükmedilmesi gerektiği kabul edilmektedir²². Bu koşullar, güvenlik tedbirlerinin idari veya keyfi önleme araçlarına dönüşmesini engelleyen temel sınırlardır. Özellik-

¹⁸ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 1; Ashworth and Zedner (n 5); Arslan (n 8) 549-608.

¹⁹ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara); Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara); Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökcen, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Adalet Yayınevi, Ankara).

²⁰ Mehmet Emin Artuk, 'Güvenlik Tedbirleri' (2010) XII(1-2) *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 461, 463-468; A. Vedat Dilberoglu, 'Cezalar ve Güvenlik Tedbirlerinin Amacı ve Niteliği' (2016) 65(4) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1517, 1519-1527.

²¹ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 3, m. 53-60; Ashworth and Zedner (n 5).

²² Artuk (n 22) 463-468; Dilberoglu (n 22) 1519-1527.

le tehlikelilik değerlendirmesi, tedbirin hem uygulanma sebebini hem de sınırını oluşturur. Ancak bu değerlendirme, gerçekleşmiş bir fiile ilişkin kesin bir tespitten ziyade gelecekte ortaya çıkabilecek bir riske dayandığından, daha yoğun gerekçelendirme ve yargısal denetim ihtiyacı doğurur²³.

Bu noktada güvenlik tedbirlerinin kavramsal merkezinde yer alan “tehlikelilik” kavramı ayrıca önem taşır. Tehlikelilik, failin geçmişteki fiili, kişisel özellikleri, davranış biçimi, sağlık durumu, sosyal çevresi ve somut olayın özellikleri dikkate alınarak gelecekte yeniden suç işleme ihtimaline ilişkin yapılan değerlendirmeyi ifade eder. Bununla birlikte tehlikelilik değerlendirmesi matematiksel kesinlik taşıyan bir tespit değildir. Hukuki nitelendirmenin yanında psikiyatrik, psikolojik, kriminolojik ve sosyal unsurları da içeren bu değerlendirme, her zaman belirli bir öngörü ve belirsizlik alanı barındırır²⁴.

Bu belirsizlik, güvenlik tedbirlerinin daha sıkı maddi ve usuli güvencelere bağlanmasını gerekli kılar. Zira cezada yaptırımın dayanağı büyük ölçüde gerçekleşmiş ve ispatlanmış bir fiil iken, güvenlik tedbirlerinde müdahalenin önemli bir kısmı gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bir tehlikeye yöneliktir. Bu nedenle tehlikelilik öngörüsüne dayanan bir güvenlik tedbirinin meşru kabul edilebilmesi için tehlikenin soyut varsayımlara değil, somut olgulara dayanması; tedbirin amacı, süresi ve kapsamı bakımından ölçülü olması; ayrıca mahkeme kararı ve düzenli denetim mekanizmalarıyla sınırlandırılması gerekir²⁵.

Bu çerçevede güvenlik tedbirleri hem gerekli hem de sınırlandırılması gereken kurumlardır. Bazı durumlarda yalnızca ceza yaptırımı, failin tedavi edilmesi, yeniden suç işleme riskinin azaltılması veya toplumun korunması bakımından yeterli olmayabilir. Ancak güvenlik tedbirleri yeterli maddi ve usuli güvencelerle denetlenmediğinde, failin işlediği fiilden çok kişiliğine, hastalığına, bağımlılığına, yaşam biçimine veya varsayılan riskine yönelen geniş bir önleyici kontrol mekanizmasına dönüşebilir. Bu nedenle güvenlik tedbirlerinin meşruiyeti, yalnızca toplum güvenliği amacına değil; kanunilik, somut tehlikelilik, ölçülülük, gerekçeli karar, savunma hakkı ve etkili yargısal denetim güvencelerinin birlikte işletilmesine bağlıdır²⁶.

²³ Wolfgang Naucke, ‘Die robuste Tradition des Sicherheitsstrafrechts’ (2010) 93(2) *Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft* 129, 129-136; Harcourt (n 6).

²⁴ John Monahan, ‘The Prediction of Violent Behavior: Toward a Second Generation of Theory and Policy’ (1984) 141 *American Journal of Psychiatry* 10, 10-15; Stephen J. Morse, ‘Mental Disorder and Criminal Law’ (2011) 101 *Journal of Criminal Law and Criminology* 885, 885-968.

²⁵ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 3; Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Bundesverfassungsgericht, Urteil vom 4 Mai 2011, 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10, 2 BvR 571/10.

²⁶ Ashworth and Zedner (n 5); Naucke (n 25); Harcourt (n 6).

Alman hukukunda güvenlik tedbirlerinin *Maßregeln der Besserung und Sicherung* (“iyileştirme ve güvence altına alma tedbirleri”) başlığı altında düzenlenmesi, bu çift yönlü yapıyı açık biçimde ortaya koymaktadır. Kavram, bir yandan failin iyileştirilmesi, tedavi edilmesi veya topluma yeniden kazandırılması amacına; diğer yandan toplumun gelecekteki tehlikelere karşı korunması ihtiyacına işaret etmektedir. StGB § 62’de yer alan ölçülülük ilkesi ise güvenlik tedbirlerinin yalnızca tehlikelilik değerlendirmesine veya genel kamu güvenliği gerekçesine dayanarak sınırsız biçimde uygulanamayacağını göstermektedir²⁷.

Alman öğretisinde özellikle güvenlik muhafazası (*Sicherungsverwahrung*) bakımından yürütülen tartışmalar, ceza ile güvenlik tedbiri arasındaki ayrımın uygulamada ne kadar hassas olduğunu göstermektedir. Güvenlik muhafazası, kusura dayalı cezanın sona ermesinden sonra da kamu güvenliği gerekçesiyle özgürlüğün sınırlandırılabilmesine imkân tanıdığı için, güvenlik tedbirlerinin yalnızca teorik olarak değil, fiilî sonuçları bakımından da sıkı biçimde denetlenmesini gerekli kılar. Bu bakımdan Federal Anayasa Mahkemesinin 4 Mayıs 2011 tarihli kararı belirleyicidir²⁸. Mahkeme, güvenlik muhafazası rejiminin kişi özgürlüğüne ağır müdahale niteliği taşıdığını vurgulamış; bu müdahalenin ancak özgürlüğün yeniden kazanılmasına yönelik infaz anlayışı, bireyselleştirilmiş değerlendirme, tedavi olanakları ve etkili yargısal denetimle meşrulaştırılabileceğini ortaya koymuştur.

Bu genel çerçeve, Türk hukukunda güvenlik tedbirlerinin normatif yapısı incelenirken de önem taşımaktadır. TCK m. 53-60 arasında düzenlenen güvenlik tedbirleri farklı hak alanları üzerinde etkiler doğurabildiğinden, bu tedbirlerin yalnızca kanuni dayanaklarıyla değil; somut tehlikelilik, ölçülülük, gerekçeli karar ve etkili yargısal denetim güvenceleriyle birlikte değerlendirilmesi gerekir²⁹.

Sonuç olarak güvenlik tedbirleri, ceza hukukunun geleceğe dönük müdahale kapasitesini temsil eder. Bu yönleriyle toplumun korunması, failin tedavisi ve yeniden suç işleme riskinin azaltılması bakımından işlevsel olabilirler. Ancak

²⁷ Strafgesetzbuch (StGB) § 61, § 62; Ercan Yaşar, ‘Alman Ceza Hukukunda Bir Emniyet Tedbiri Türü Olarak Güvenlik Amaçlı Müşahede Altında Tutma’ (2018) XXII(3-4) *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 263, 266-280; Hüsnü Sefa Eryıldız, ‘Alman Ceza Hukukunda İyileştirme ve Güvenlik Tedbirlerinin Tatbikinde Ölçülülük’ (2024) 73(2) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 791, 811-835.

²⁸ Bundesverfassungsgericht, Urteil vom 4 Mai 2011, 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10, 2 BvR 571/10; Yaşar (n 29) 272-280; Eryıldız (n 29) 811-835.

²⁹ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 53-60; Ahmet Hulusi Akkaş, *Bir Güvenlik Tedbiri Türü Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma (Hak Yoksunlukları)* (Adalet Yayınevi, Ankara 2021).

aynı gelecek yönelimi, temel haklar bakımından ciddi riskler de üretir. Bu nedenle güvenlik tedbirlerinin kavramsal niteliği yalnızca ceza ile tedbir arasındaki teorik ayrım üzerinden değil; tehlikelilik değerlendirmesinin belirsizliği, ölçülülük ilkesinin somut uygulanması, savcılık makamının rolü ve mahkeme denetiminin yoğunluğu üzerinden anlaşılmalıdır³⁰.

II. ALMAN HUKUKUNDA GÜVENLİK TEDBİRLERİ VE SAVCILIK MAKAMININ KONUMU

Alman hukukunda güvenlik tedbirleri, StGB § 61’de düzenlenen farklı müdahale türlerinden oluşmaktadır. Bu bölümde ağırlık, söz konusu tedbirlerin katalog hâlindeki açıklamasından ziyade, Alman sisteminde bu tedbirlerin ölçülülük, tehlikelilik değerlendirmesi, savcılık makamının rolü ve mahkeme denetimi bakımından nasıl sınırlandırıldığına verilecektir³¹.

Bu sistemde StGB § 62, güvenlik tedbirlerinin uygulanmasında temel ölçülülük sınırını oluşturmaktadır. Hükme göre bir güvenlik tedbiri, failin işlediği ve işlemesi beklenen fiillerin önemi ile failden kaynaklanan tehlikenin derecesi karşısında orantısız olamaz. Böylece Alman hukukunda kamu güvenliği amacı tek başına yeterli görülmemekte; tedbirin somut tehlike ile bağlantısı, ağırlığı, süresi ve kişi üzerindeki fiilî etkisi ayrıca denetlenmektedir³².

Alman öğretisinde özellikle güvenlik muhafazası (*Sicherungsverwahrung*), ceza ile güvenlik tedbiri arasındaki ayrımın uygulamada en görünür hâle geldiği kurumlardan biri olarak tartışılmaktadır. Güvenlik muhafazası, kusura dayalı cezanın infazından sonra da belirli koşullarda özgürlüğün sınırlandırılmasına imkân tanıdığı için, yalnızca özel önleme amacıyla değil; tehlikelilik öngörüsünün güvenilirliği, kişi özgürlüğünün korunması ve ölçülülük denetiminin yoğunluğu bakımından da önem taşımaktadır³³.

Federal Anayasa Mahkemesinin 4 Mayıs 2011 tarihli kararı, bu tartışmada özellikle özgürlük yönelimli infaz ve etkili yargısal denetim gerekliliğini vurgulayan anayasal eşik olarak değerlendirilmelidir. Bu karar, Alman hukukunda güven-

³⁰ Ashworth and Zedner (n 5); Harcourt (n 6); Monahan (n 26).

³¹ Strafgesetzbuch (StGB) § 61; Ercan Yaşar, ‘Alman Ceza Hukukunda Bir Emniyet Tedbiri Türü Olarak Güvenlik Amaçlı Müshade Altında Tutma’ (2018) XXII(3-4) *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 263, 266-272.

³² Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Hüsnü Sefa Eryıldız, ‘Alman Ceza Hukukunda İyileştirme ve Güvenlik Tedbirlerinin Tatbikinde Ölçülülük’ (2024) 73(2) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 791, 811-835.

³³ Wolfgang Naucke, ‘Die robuste Tradition des Sicherheitsstrafrechts’ (2010) 93(2) *Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft* 129, 129-136; Yaşar (n 33) 272-280.

lik tedbirlerinin yalnızca kanuni dayanakla değil, tedbirin somut gerekçesi, devam eden tehlikelilik hâli ve infaz sürecindeki denetim mekanizmalarıyla birlikte ele alındığını göstermektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *M v Germany* kararı da güvenlik muhafazasının süre ve hukuki nitelik bakımından kişi özgürlüğü ve kanunilik güvenceleriyle ilişkisini görünür kılmıştır. Bu nedenle Alman hukukunda güvenlik tedbirleri, savcılık veya idari makamların tek taraflı risk kanaatine bırakılan müdahaleler olarak değil, mahkeme denetimi ve ölçülülük ilkesiyle sınırlandırılan ceza hukuku kurumları olarak ele alınmaktadır³⁴.

Alman ceza muhakemesinde savcılık makamı güçlü ve merkezî bir konuma sahiptir. StPO § 152'ye göre kamu davasını açma yetkisi savcılığa aittir; yeterli fiilî emarelerin bulunması hâlinde savcılık, kural olarak kovuşturulabilir suçlar bakımından harekete geçmekle yükümlüdür. Bu düzenleme, Alman ceza muhakemesinde kovuşturma mecburiyeti ilkesinin (*Legalitätsprinzip*) temel görünüm biçimlerinden biridir. Savcılık bu yönüyle yalnızca taraflardan biri değil; ceza adaletinin kamusal iddia fonksiyonunu taşıyan ve soruşturmanın yönünü belirleyen temel bir kurumdur³⁵.

Savcılığın soruşturma aşamasındaki merkezî konumu, güvenlik tedbirleri bakımından özel önem taşır. Geleceğe dönük tedbir taleplerinin zemini çoğu zaman soruşturma aşamasında toplanan bilgiler, kişisel durum değerlendirmeleri, uzman raporları ve risk göstergeleri üzerinden oluşur. Bu nedenle savcının hangi delilleri topladığı, hangi uzman görüşlerine başvurduğu, hangi olguları tedbir ihtiyacının göstergesi olarak sunduğu ve hangi alternatifleri değerlendirdiği, mahkemenin tehlikelilik ve ölçülülük değerlendirmesini fiilen etkileyebilir³⁶.

StPO § 160, savcılığın maddi olayı araştırma yükümlülüğünü düzenlemektedir. Buna göre savcılık yalnızca suç isnadını destekleyen olguları değil, şüpheli veya sanığın lehine olan koşulları da araştırmakla yükümlüdür. Hüküm ayrıca soruşturmanın, hukuki sonuçların belirlenmesi bakımından önem taşıyan hususları da kapsamı gerektiğini belirtmektedir. Bu düzenleme, güvenlik tedbirleri bakımından ayrı bir önem taşır. Çünkü tedbirin uygulanmasına ilişkin değerlendirme yalnızca suçun işlenip işlenmediğine değil; failin kişisel özelliklerine,

³⁴ Bundesverfassungsgericht, Urteil vom 4 Mai 2011, 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10, 2 BvR 571/10; *M v Germany* App no 19359/04 (ECtHR, 17 December 2009); Eryıldız (n 34) 811-835.

³⁵ Strafprozessordnung (StPO) § 152; Claus Roxin ve Bernd Schünemann, *Strafverfahrensrecht* (C.H. Beck); Thomas Weigend, 'A Judge by Another Name? Comparative Perspectives on the Role of the Public Prosecutor' içinde Erik Luna ve Marianne L Wade (ed), *The Prosecutor in Transnational Perspective* (Oxford University Press 2012).

³⁶ Strafprozessordnung (StPO) § 160; Roxin ve Schünemann (n 37).

tehlikelilik hâline, tedbir ihtiyacına, tedbirin süresine ve ölçülülük koşullarına da bağlıdır³⁷.

Bu çerçevede Alman savcılığı, güvenlik tedbirleri bakımından iki yönlü bir işlev üstlenmektedir. İlk olarak savcılık, soruşturma aşamasında olayın ve failin durumunun aydınlatılmasına katkıda bulunur. Bu kapsamda yalnızca suçun maddi unsurlarının değil; failin kişisel durumunun, ruhsal veya bağımlılık sorunlarının, geçmiş davranış örüntülerinin ve gelecekteki riskin değerlendirilmesine elverişli bilgilerin toplanması gerekebilir. İkinci olarak savcılık, mahkeme önünde kamusal iddiayı temsil ederek güvenlik tedbirinin uygulanmasını talep edebilir ya da dosyanın koşullarına göre böyle bir tedbirin gerekli olmadığı sonucuna varabilir. Bu nedenle savcılığın rolü, yalnızca tedbir talep eden bir makam olarak değil, mahkemenin denetimine esas olacak maddi zeminin objektif biçimde kurulmasına katkı sağlayan bir kamusal sorumluluk olarak değerlendirilmelidir³⁸.

Bununla birlikte savcılığın ceza muhakemesindeki merkezî konumu, güvenlik tedbirlerinin meşruiyetini tek başına sağlamaz. Güvenlik tedbirleri gibi geleceğe dönük risk değerlendirmesine dayanan müdahalelerde nihai kararın mahkeme tarafından verilmesi; kişi özgürlüğü, ölçülülük ve hukuki güvenlik bakımından temel bir güvencedir. Mahkeme, savcılık talebiyle bağlı olmaksızın tehlikelilik değerlendirmesini somut olgulara dayandırmalı, tedbirin gerekli ve ölçülü olduğunu gerekçelendirmeli ve daha hafif araçların yeterli olup olmadığını değerlendirmelidir³⁹.

Bu nedenle Alman sisteminde güçlü savcılık ile etkili yargısal denetim birlikte düşünülmelidir. Savcılığın StPO § 160 uyarınca yalnızca şüpheli veya sanık aleyhine olan hususları değil, lehine olan koşulları da araştırmakla yükümlü olması, güvenlik tedbirleri alanında özel önem taşır. Çünkü tehlikelilik değerlendirmesi, yalnızca suç isnadına değil; failin kişisel durumu, tedavi ihtiyacı, bağımlılık veya ruhsal durumuna ilişkin bulgular, sosyal çevresi, yeniden suç işleme riski ve daha hafif müdahale imkânları gibi unsurlara da bağlıdır. Dolayısıyla savcılık, mahkemeye yalnızca tedbiri destekleyen risk verilerini değil, tedbirin gereksiz veya orantısız olabileceğini gösteren bilgileri de taşımalıdır⁴⁰.

³⁷ Strafprozessordnung (StPO) § 160.

³⁸ Strafprozessordnung (StPO) §§ 152, 160; Weigend (n 37).

³⁹ Strafprozessordnung (StPO) § 152; Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Bundesverfassungsgericht (n 36); Eryıldız (n 34) 811-835.

⁴⁰ Strafprozessordnung (StPO) § 160; Roxin ve Schünemann (n 37); Weigend (n 37).

Buna rağmen Alman sistemi eleştiriden bağımsız değildir. Özellikle psikiyatri hastanesine yerleştirme, bağımlılık tedavi kurumuna yerleştirme veya güvenlik muhafazası gibi özgürlüğü doğrudan sınırlayan tedbirlerde, tedbirin süresi ve devamı kişi özgürlüğü üzerinde ağır sonuçlar doğurabilir. Tehlikelilik değerlendirmesinin geleceğe dönük ve ihtimale dayalı yapısı, mahkeme denetimi bulunsu dahi hatalı veya aşırı müdahale riskini tamamen ortadan kaldırmaz. Bu nedenle Alman modeli, güvenlik tedbirlerinin daha güvenceli biçimde işletilebileceğini göstermekle birlikte, önleyici ceza adaletinin doğasında bulunan özgürlük-güvenlik gerilimini bütünüyle ortadan kaldırmaz⁴¹.

Alman modelinden çıkarılabilecek temel sonuç, güvenlik tedbirlerinin meşruiyetinin yalnızca normatif düzenlemeye değil, bu düzenlemenin kurumsal güvencelerle nasıl işletildiğine bağlı olduğudur. Alman hukukunda savcılık makamı soruşturmanın yönünü belirleyen güçlü bir aktördür; ancak bu güç kovuşturma mecburiyeti ilkesi, objektif araştırma yükümlülüğü, mahkeme kararı, ölçülülük ilkesi ve gerekçeli karar zorunluluğu ile sınırlandırılmaktadır. Dolayısıyla Almanya örneği, savcılık yetkisinin tek başına sorunlu veya tek başına güvence sağlayıcı olmadığını; asıl meselenin bu yetkinin hangi usuller, hangi yargısal denetim biçimleri ve hangi temel hak güvenceleri içinde kullanıldığı olduğunu ortaya koymaktadır⁴².

III. TÜRK HUKUKUNDA GÜVENLİK TEDBİRLERİ, SAVCILIK ROLÜ VE YARGISAL DENETİM

Türk ceza hukukunda güvenlik tedbirleri, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yaptırım sistemi içinde cezalardan ayrı bir kategori olarak düzenlenmiştir. TCK m. 53-60 arasında belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, eşya ve kazanç müsaderesi, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, sınır dışı edilme ve tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri yer almaktadır⁴³. Bu düzenleme biçimi, güvenlik tedbirlerinin yalnızca mahkûmiyete bağlı ikincil sonuçlar olmadığını; kişi, eşya, malvarlığı, çocuklar ve tüzel kişiler bakımından farklı müdahale alanları oluşturan bağımsız bir ceza hukuku yaptırım kategorisi olduğunu göstermektedir.

⁴¹ Naucke (n 35) 129-136; Yaşar (n 33) 272-280; *M v Germany* (n 36).

⁴² Strafprozessordnung (StPO) §§ 152, 160; Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Weigend (n 37); Bundesverfassungsgericht (n 36).

⁴³ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 53-60; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 1.

Türk hukukunda güvenlik tedbirlerinin ceza yaptırımından ayrılan temel yönü, failin kusurundan ziyade tehlikelilik hâli, özel önleme amacı ve toplumun korunması ihtiyacıyla ilişkilendirilmesidir. Bu ilişki üç açıdan önem taşır. İlk olarak güvenlik tedbiri, yalnızca geçmişte işlenen fiile verilen bir karşılık olarak değil, suç sonrası ortaya çıkan tehlikenin giderilmesine yönelik bir müdahale olarak işlev görür. İkinci olarak tedbirin türü, kapsamı ve süresi, failin kişisel durumu veya suçla bağlantılı eşya ve malvarlığı değerlerinin oluşturduğu tehlike dikkate alınarak belirlenir. Üçüncü olarak bu gelecek yönelimi, tedbirin keyfî veya belirsiz bir önleme aracına dönüşmemesi için kanunilik, mahkeme kararı, ölçülülük, gerekçelendirme ve infaz sürecinde denetim güvencelerini zorunlu kılar⁴⁴.

Bu nedenle Türk ceza hukuku öğretisinde güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi için kural olarak bir suçun işlenmiş olması, kanunda açık bir dayanak bulunması, tedbirin somut olay bakımından gerekli görülmesi ve hâkim tarafından hükmedilmesi gerektiği kabul edilmektedir⁴⁵. Bu koşullar, güvenlik tedbirlerinin idari veya keyfî önleme araçlarından ayrılmasını sağlar. Bununla birlikte güvenlik tedbirlerinin kanunda düzenlenmiş olması tek başına yeterli değildir. Tedbirin uygulanması, somut olayla bağlantılı olmalı; müdahalenin ağırlığı, ulaşılmak istenen amaçla orantılı bulunmalı; kişi bakımından doğuracağı sonuçlar mahkeme kararında gerekçeli biçimde ortaya konulmalıdır.

TCK m. 53'te düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, mahkûmiyetin sonucu olarak kişinin bazı kamusal veya özel yetkileri kullanmasını sınırlandıran bir güvenlik tedbiridir. Bu tedbir kişinin özgürlüğünü doğrudan hapsedici biçimde sınırlamasa da siyasal haklar, kamu görevi, mesleki faaliyet, velayet, vesayet ve belirli faaliyet alanları bakımından önemli sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, yalnızca teknik bir mahkûmiyet sonucu olarak değil, bireyin toplumsal statüsüne, ekonomik hayatına ve gelecekteki yaşam alanına etki eden bir güvenlik tedbiri olarak değerlendirilmelidir⁴⁶.

Bu tedbir bakımından dikkat edilmesi gereken husus, hak yoksunluğunun otomatik ve şekli bir sonuç gibi uygulanmasının temel haklar bakımından sorun

⁴⁴ Veli Özer Özбек, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara); Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (Beta Yayıncılık, İstanbul).

⁴⁵ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara); Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Adalet Yayınevi, Ankara).

⁴⁶ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 53; Ahmet Hulusi Akkaş, *Bir Güvenlik Tedbiri Türü Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma (Hak Yoksunlukları)* (Adalet Yayınevi, Ankara 2021).

doğurabilmesidir. Tedbirin kapsamı, süresi ve kişinin somut yaşam koşulları üzerindeki etkisi ayrıca değerlendirilmelidir. Özellikle mesleki faaliyete, kamu görevine veya aile hukukundan doğan yetkilere ilişkin sınırlamalarda, müdahalenin kişinin ekonomik varlığı ve sosyal ilişkileri üzerindeki sonuçları ağırlaştırabilir. Bu nedenle mahkemenin yalnızca hüküm fıkrasında tedbire yer vermesi yeterli görülmemeli; tedbirin kanuni dayanağı, somut olay bakımından neden gerekli olduğu ve ölçülülüğü gerekçeli biçimde ortaya konulmalıdır⁴⁷.

Müsadere, TCK m. 54 ve m. 55'te eşya ve kazanç müsaderesi olarak düzenlenmiştir. Eşya müsaderesi bakımından tedbirin güvenlik tedbiri niteliği, suçun işlenmesinde kullanılan, suçun işlenmesine tahsis edilen veya suçtan meydana gelen eşyanın failde kalmasının önlenmesi amacına dayanır. Kazanç müsaderesi ise suçtan elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ekonomik menfaatin failde bırakılmaması suretiyle suçtan kaynaklanan hukuka aykırı malvarlığı durumunun ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu nedenle müsadere, yalnızca cezalandırıcı bir sonuç olarak değil, suçla bağlantılı eşya veya ekonomik değerın hukuka aykırı dolaşımını önlemeye yönelen güvenlik tedbiri olarak değerlendirilmelidir⁴⁸.

Müsadere, mülkiyet hakkına doğrudan müdahale ettiği için güvenlik tedbirleri içinde özel bir ölçülülük denetimi gerektirir. Mahkeme, yalnızca eşyanın suçla bağlantısını değil; eşyanın kime ait olduğunu, iyi niyetli üçüncü kişi iddiasını, müdahalenin ağırlığını ve müsaderenin somut olayda gerekli olup olmadığını da değerlendirmelidir. Özellikle iyi niyetli üçüncü kişilere ait eşya bakımından TCK m. 54'te yer alan sınırlama, güvenlik tedbirinin suçla ilgisi bulunmayan kişilere yönelmesini engelleyen önemli bir güvencedir⁴⁹. Yargıtay uygulamasında da müsaderenin güvenlik tedbiri niteliği, eşyanın suçla bağlantısı ve iyi niyetli üçüncü kişiye ait malvarlığı üzerinde doğurabileceği sonuçlar bakımından dikkatle değerlendirilmektedir⁵⁰.

⁴⁷ Akkaş (n 48); 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 3, m. 53.

⁴⁸ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 54, m. 55; Mustafa Aydın, 'Türk Ceza Hukukunda Müsadere' (2023) 20(2) *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1061; Gamze Güler, 'Bir Güvenlik Tedbiri Olarak Müsadere ve Göçmen Kaçakçılığı Suçu (TCK m. 79) Bakımından Uygulaması' (2023) 10(2) *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 265, 265-296.

⁴⁹ Abdülkâki Giyik, 'Eşya Müsaderesinin Olumsuz Koşulu: Eşyanın İyiniyetli Üçüncü Kişiye Ait Olmaması' (2024) 30(1) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 88, 88-132; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 54.

⁵⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2014/312, K. 2017/11, 17.01.2017; Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2014/3831, K. 2014/5711, 08.05.2014. Ceza Genel Kurulu kararında müsadere, TCK m. 54 ve m. 55 kapsamında güvenlik tedbiri olarak değerlendirilmiş; 9. Ceza Dairesi kararında ise suçta kullanılacağını bildiğine dair delil bulunmayan araç malikinin iyi niyetli üçüncü kişi kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Kazanç müsadereci bakımından da müdahalenin sınırı dikkatle belirlenmelidir. Suçtan elde edilen ekonomik menfaatin failde bırakılmaması, suç gelirlerinin etkisizleştirilmesi ve caydırıcılık bakımından meşru bir amaç taşıyabilir. Ancak bu tedbir uygulanırken suç geliri ile meşru malvarlığı arasındaki ayrım açık biçimde kurulmalı; müsadere yalnızca suçtan elde edilen veya suçla bağlantılı değerlerle sınırlı kalmalıdır. Aksi hâlde güvenlik tedbiri, koruyucu işlevini aşarak mülkiyet hakkı üzerinde ölçüsüz bir müdahaleye dönüşebilir⁵¹.

Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, TCK m. 56'da özel olarak düzenlenmiş ve çocuk adalet sisteminin koruyucu niteliğiyle bağlantılı hâle getirilmiştir. Çocuklar bakımından güvenlik tedbirlerinin amacı yalnızca toplumun korunması değildir; çocuğun gelişiminin desteklenmesi, eğitim ve bakım ihtiyaçlarının karşılanması, sosyal çevresinin iyileştirilmesi ve yeniden suç işleme riskinin azaltılması da önem taşır. Bu nedenle çocuklara ilişkin tedbirler, klasik ceza mantığından daha belirgin biçimde ayrılır. Çocuk adaletinde yaptırımın ağırlık merkezi, kusura karşılık vermekten çok çocuğun üstün yararı, gelişimsel ihtiyaçları ve topluma yeniden kazandırılmasıdır⁵².

Akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri ise TCK m. 57'de düzenlenmiştir. Bu alan, güvenlik tedbirlerinin kişi özgürlüğü, insan onuru ve sağlık hakkı bakımından en hassas görüldüğü alanlardan biridir. Akıl hastalığı nedeniyle ceza sorumluluğu bulunmayan kişiler bakımından tedbirin amacı, bir yandan kişinin koruma ve tedavi altında tutulması, diğer yandan toplum güvenliğinin sağlanmasıdır. Ancak bu tedbirler kişinin yüksek güvenliğin sağlanması ve özgürlüğünün sınırlandırılması sonucunu doğurabildiğinden, tedbirin süresi, devamı, sona ermesi ve düzenli yargısal denetimi özel önem taşımaktadır⁵³.

Akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerinde tehlikelilik değerlendirmesinin belirsizliği daha belirgin hâle gelir. Kişinin ruhsal durumu ile gelecekteki davranış ihtimali arasındaki bağlantı hiçbir zaman mutlak kesinlik taşımaz. Bu nedenle sağlık kurulu raporları ve bilirkişi değerlendirmeleri önemli olmakla birlikte, mahkemenin karar verme yetkisini ikame eden mutlak veriler olarak görülmemelidir. Mahkeme, uzman raporlarının içeriğini, yöntemini, güncelliğini,

⁵¹ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 55; Güler (n 50) 265-296.

⁵² 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 56; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m. 5.

⁵³ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 57; Mehmet Emre Yıldız, *Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi ve Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri* (Adalet Yayınevi, Ankara 2020); Candan Yılmaz, 'Kriminolojik Açıdan: Akıl Hastalığı ve Suç' (2018) 24(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 743, 743-765.

somut olayla bağlantısını ve tedbirin devamını haklı gösteren olguları eleştirel biçimde değerlendirmelidir. Yargıtay kararlarında da TCK m. 57/2 kapsamında, yerleştirilen kurumun sağlık kurulunca düzenlenecek raporda toplum açısından tehlikeliliğin ortadan kalktığının veya önemli ölçüde azaldığının belirlenmesi hâlinde mahkemece serbest bırakma değerlendirmesi yapılması gerektiği vurgulanmaktadır⁵⁴.

Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri TCK m. 60'ta düzenlenmiştir. Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi gereği tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedilememekle birlikte, kanunda öngörülen hâllerde özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbirleri uygulanabilmektedir. Faaliyet izninin iptali veya müsadere gibi sonuçlar, gerçek kişinin kusuruna dayalı klasik ceza sorumluluğundan farklı biçimde, suçla bağlantılı kurumsal yapının toplum bakımından doğurduğu riskin giderilmesine yönelmektedir⁵⁵.

Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri bakımından kanuni dayanak ve ölçülülük ilkesi belirleyicidir. TCK m. 60 uyarınca tedbirin uygulanabilmesi için ilgili suç bakımından kanunda açık hüküm bulunması gerekir. Ayrıca faaliyet izninin iptali gibi ağır sonuçlar, yalnızca tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlar ve izin yetkisinin kötüye kullanılması gibi koşulların somut biçimde ortaya konulması hâlinde gündeme gelebilir. Bu nedenle mahkeme, tüzel kişiye yönelik tedbirin kurumsal faaliyet üzerinde doğuracağı etkiyi, daha hafif araçlarla aynı amaca ulaşıp ulaşılamayacağını ve suçla tüzel kişi arasındaki bağlantının derecesini değerlendirmelidir⁵⁶.

Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri bakımından bu düzenlemeler, suçla bağlantılı kurumsal riskin giderilmesi ve suçtan elde edilen menfaatin etkisizleştirilmesi bakımından işlevsel olabilir. Bununla birlikte, faaliyet izninin iptali veya müsadere gibi tedbirlerin amaca hizmet edebilmesi, tedbirin otomatik biçimde uygulanmamasına bağlıdır. Mahkeme, suçla tüzel kişi arasındaki bağlantıyı, tedbirin iyi niyetli üçüncü kişiler, çalışanlar ve ekonomik faaliyet üzerindeki etkilerini ve daha hafif araçlarla aynı amaca ulaşıp ulaşılamayacağını somut biçimde değerlendirmelidir. Aksi hâlde güvenlik tedbiri, kurumsal

⁵⁴ Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E. 2020/22196, K. 2022/20314, 19.10.2022. Kararda, TCK m. 57/2 uyarınca yerleştirilen kurumun sağlık kurulunca düzenlenecek raporda toplum açısından tehlikeliliğin ortadan kalktığının veya önemli ölçüde azaldığının belirlenmesi hâlinde mahkemece serbest bırakma değerlendirmesi yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

⁵⁵ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 20(2), m. 60; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 46); Centel, Zafer ve Çakmut (n 46).

⁵⁶ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 60; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 46); Centel, Zafer ve Çakmut (n 46).

riski gidermek yerine suçla doğrudan bağlantısı bulunmayan kişi ve menfaat alanları üzerinde ölçsüz sonuçlar doğurabilir⁵⁷.

Güvenlik tedbirlerinin infaz boyutu, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun çerçevesinde önem kazanmaktadır. Kanunun amacı, ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu nedenle güvenlik tedbirleri yalnızca hüküm aşamasında değil, infaz aşamasında da temel haklar bakımından değerlendirilmelidir. Bir tedbirin mahkeme tarafından hükmedilmiş olması, onun infaz sürecinde otomatik ve dene-timsiz biçimde sürdürülebileceği anlamına gelmez. Özellikle kişi özgürlüğünü sınırlayan veya kişinin yaşam alanını daraltan tedbirlerde infaz sürecindeki de-netim, başlangıçtaki kararın meşruiyeti kadar önemlidir⁵⁸.

Türk hukukunda Cumhuriyet savcısının konumu, güvenlik tedbirleri tartışması bakımından ayrıca önem taşır. Ceza muhakemesi öğretisinde Cumhuriyet savcısı, yalnızca iddia makamı olarak değil, soruşturma evresinde maddi gerçeğin araştırıl-masını sağlamakla görevli kamusal bir makam olarak kabul edilmektedir. CMK m. 160'a göre Cumhuriyet savcısı, bir suçun işlendiğini öğrenir öğrenmez kamu dava-sını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere işin gerçeğini araştırmaya başlar. Aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca savcı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil yargılamanın sağlanması amacıyla şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür⁵⁹.

Bu konum, güvenlik tedbirleri bakımından özel bir sonuç doğurur. Çünkü sav-cılık makamı tarafından toplanan raporlar, uzman görüşleri, sosyal inceleme verile-ri, sağlık değerlendirmeleri ve kolluk bilgileri mahkemenin tedbir konusundaki kanaatini önemli ölçüde etkileyebilir. Bu nedenle savcılık makamı yalnızca tehlike-liliği güçlendiren verileri değil, tedbir ihtiyacını azaltabilecek, daha hafif seçenekleri mümkün kılabilecek veya kişinin lehine sonuç doğurabilecek olguları da araştırma-lıdır. Böylece savcının objektif araştırma yükümlülüğü, güvenlik tedbirleri bakı-mından yalnızca adil yargılanma hakkını değil, aynı zamanda ölçülülük ve kişi özgürlüğü güvencelerini de destekleyen bir işlev görür⁶⁰.

⁵⁷ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 60; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 46); Centel, Zafer ve Çakmut (n 46).

⁵⁸ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 1; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 57.

⁵⁹ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (Seçkin Yayıncılık, Ankara); Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Beta Yayıncılık, İstanbul).

⁶⁰ Erdinç Avşar, 'Cumhuriyet Savcısının Delil Değerlendirmesi' (2021) 12(46) *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 123, 123-134; Tuba Keleş Pekmez, 'Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı' (2021) 7(2) *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 275, 281-285.

Bu ayırım teoride açık görünse de uygulamada bazı sorunlar doğurabilir. Soruşturma aşamasında toplanan raporlar, uzman görüşleri, kolluk değerlendirmeleri ve kişinin geçmiş davranışlarına ilişkin bilgiler, mahkemenin tedbir konusundaki kanaatini önemli ölçüde etkileyebilir. Bu nedenle savcılık makamının hangi delilleri topladığı, hangi raporları talep ettiği, hangi riskleri ön plana çıkardığı ve hangi tedbiri gerekli gördüğü, mahkeme önündeki değerlendirme alanını fiilen şekillendirebilir. Böyle bir durumda mahkemenin görevi, savcılığın sunduğu değerlendirmeyi yalnızca onaylamak değil; tedbirin kanuni dayanağını, somut olay bakımından gerekliliğini, ölçülülüğünü, daha hafif araçların yeterli olup olmayacağını ve tedbirin kişi üzerindeki etkilerini bağımsız biçimde incelemektir⁶¹.

Türk hukukunda güvenlik tedbirlerinin ceza yaptırımından farklı nitelikte olması, bu tedbirlerin temel haklara daha hafif müdahale ettiği sonucuna götürmemelidir. Zira güvenlik tedbirleri, türüne göre bireyin özgürlüğünü, mülkiyetini, mesleki faaliyetini, aile yaşamını veya toplumsal statüsünü ciddi biçimde etkileyebilir. Bu nedenle güvenlik tedbirlerinin “ceza” olarak değil “tedbir” olarak sınıflandırılması, kanunilik, ölçülülük, savunma hakkı, gerekçeli karar ve etkili yargısal denetim güvencelerinin zayıflatılmasını haklı kılmaz. Aksine, bu tedbirlerin geleceğe dönük risk değerlendirmesine dayanması, daha dikkatli delil değerlendirmesi ve daha yoğun yargısal denetim ihtiyacını artırır⁶².

Sonuç olarak Türk hukukunda güvenlik tedbirleri, normatif düzeyde cezalardan ayrı ve kanuni olarak belirlenmiş kurumlar olmakla birlikte, uygulamada ciddi hak ve denetim sorunları doğurabilecek niteliktedir. Bu tedbirlerin meşruiyeti yalnızca kanunda yer almalarından değil; somut olayda tehlikelilik değerlendirmesinin dikkatli yapılmasından, savcılık makamının delil toplama ve talep süreçlerinde objektif davranmasından, mahkemenin etkili denetiminden ve infaz aşamasında tedbirin gerekliliğinin düzenli biçimde gözden geçirilmesinden kaynaklanır⁶³.

⁶¹ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160, m. 161; Pekmez (n 62) 281-285; Avşar (n 62) 123-134.

⁶² 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 3, m. 53-60; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; Akkaş (n 48).

⁶³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 1; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; Pekmez (n 62) 281-285; Avşar (n 62) 123-134.

IV. ALMAN VE TÜRK HUKUKUNDA GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRİLMESİ

Alman ve Türk hukukunda güvenlik tedbirleri, ceza yaptırımlarından ayrı bir kategori olarak düzenlenmekle birlikte, bu tedbirlerin kurumsal işleyişi, denetim mantığı ve temel hak güvenceleri bakımından farklı yoğunluklarda koruma mekanizmaları içermektedir. Her iki sistemde de güvenlik tedbirlerinin ortak özelliği, geçmişte işlenen fiil ile gelecekte ortaya çıkabileceği varsayılan tehlike arasında bağlantı kurmasıdır. Ancak karşılaştırmalı açıdan asıl belirleyici nokta, bu bağlantının yalnızca kanun hükümleriyle değil; öğretide geliştirilen yorumlar, savcılık makamının soruşturma sürecindeki etkisi, mahkemelerin gerekçelendirme standardı ve yargı kararlarında vurgulanan temel hak güvenceleriyle birlikte nasıl kurulduğudur⁶⁴.

Bu nedenle bu bölümde karşılaştırma, yalnızca Türk ve Alman ceza kanunlarında güvenlik tedbirlerinin nasıl düzenlendiğiyle sınırlı tutulmamaktadır. Karşılaştırmanın asıl eksenini; düzenlemelerin öğretilerde nasıl anlamlandırıldığı, tehlikelilik değerlendirmesinin hangi kurumsal aktörler tarafından şekillendirildiği, savcılık makamının bu süreçte nasıl bir etki doğurduğu ve mahkemenin güvenlik tedbirleri bakımından nasıl bir denetim standardı geliştirmesi gerektirir. Bu çerçevede Alman hukukunda StGB § 62, Federal Anayasa Mahkemesinin güvenlik muhafazasına ilişkin içtihadı ve AİHM'in *M v Germany* kararı; Türk hukuku bakımından ise TCK m. 53-60, CMK m. 160, güvenlik tedbirlerinin temel haklara etkisine ilişkin öğreti tartışmaları, Yargıtay uygulaması ve gerekçeli karar yükümlülüğü birlikte değerlendirilmelidir⁶⁵.

İlk karşılaştırmalı fark, ölçülülük ilkesinin normatif görünürlüğünde ortaya çıkmaktadır. Alman hukukunda StGB § 62, güvenlik tedbirlerinin failin işlediği ve işlemesi beklenen fiillerin önemi ile failden kaynaklanan tehlikenin derecesi karşısında orantısız olamayacağını açıkça düzenlemektedir. Bu hüküm, güvenlik tedbirlerinin yalnızca kanuni dayanakla değil, somut tehlike ile tedbirin ağır-

⁶⁴ Mehmet Emin Artuk ve Esra Alan Akcan, 'Mukayeseli Hukuk ve Türk Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri' (2016) 3(2) *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, 12-22; Wolfgang Naucke, 'Die robuste Tradition des Sicherheitsstrafrechts' (2010) 93(2) *Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft* 129, 129-136.

⁶⁵ Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Bundesverfassungsgericht, Urteil vom 4 Mai 2011, 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10, 2 BvR 571/10; *M v Germany* App no 19359/04 (ECtHR, 17 December 2009); 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 53-60; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; Mehmet Arslan, 'Ceza Davasında Mahkûmiyet Hükümünün Gereğesinin Yazılması' (2016) 27 *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 549, 549-608; Asuman Aytekin İnceoğlu, 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kararları Işığında Güvenlik Tedbirlerini Düzenleyen Normların Zaman Bakımından Uygulanması' (2013) 19(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*.

lığı arasındaki ilişki üzerinden de sınırlandırılması gerektiğini göstermektedir⁶⁶. Türk hukukunda ise ölçülülük ilkesi genel olarak TCK m. 3 ve anayasal ilkeler çerçevesinde uygulanabilir olmakla birlikte, güvenlik tedbirlerinin tüm türleri bakımından StGB § 62'ye benzer açık ve genel bir ölçülülük hükmü bulunmamaktadır. Bu durum, Türk hukukunda mahkemelerin ölçülülük incelemesini karar gerekçesinde daha görünür ve somut biçimde kurmasını özellikle önemli hâle getirmektedir⁶⁷.

İkinci karşılaştırmalı fark, tehlikelilik değerlendirmesinin kurumsal denetimle ilgilidir. Alman hukukunda özellikle güvenlik muhafazası bakımından Federal Anayasa Mahkemesinin 4 Mayıs 2011 tarihli kararı, güvenlik tedbirlerinin devam eden tehlikelilik, özgürlük yönelimli infaz, tedavi imkânları ve etkili yargısal denetimle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. AİHM'in *M v Germany* kararı da güvenlik muhafazasının kişi özgürlüğü ve kanunilik güvenceleriyle ilişkisini görünür kılmıştır⁶⁸. Türk hukukunda ise özellikle akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, müsadere, belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma ve tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri bakımından mahkeme kararının gerekçesi, tedbirin süresi, infaz sürecindeki denetim ve daha hafif müdahale imkânlarının değerlendirilmesi temel güvence alanları olarak öne çıkmaktadır. Yargıtay uygulaması da özellikle müsadere ve TCK m. 57 kapsamında tehlikeliliğin devamı bakımından mahkeme değerlendirmesinin önemini göstermektedir⁶⁹.

Üçüncü karşılaştırmalı nokta, savcılık makamının rolüdür. Alman ceza muhakemesinde savcılık makamı, StPO § 152 ve § 160 çerçevesinde kamu davasının açılması, soruşturmanın yürütülmesi ve maddi gerçeğin araştırılması bakımından merkezi bir konuma sahiptir. Ancak bu güçlü konum, güvenlik tedbiri-

⁶⁶ Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Hüsni Sefa Eryıldız, 'Alman Ceza Hukukunda İyileştirme ve Güvenlik Tedbirlerinin Tatbikinde Ölçülülük' (2024) 73(2) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 791, 796-835.

⁶⁷ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 3, m. 53-60; Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara); Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (Beta Yayıncılık, İstanbul).

⁶⁸ Bundesverfassungsgericht (n 67); *M v Germany* (n 67); Aytekin İncoğlu (n 67).

⁶⁹ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 53-60; Ahmet Hulusi Akkaş, *Bir Güvenlik Tedbiri Türü Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma (Hak Yoksunlukları)* (Adalet Yayınevi, Ankara 2021); Abdülbaki Giyik, 'Eşya Müsaderesinin Olumsuz Koşulu: Eşyanın İyiniyetli Üçüncü Kişiye Ait Olmaması' (2024) 30(1) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 88, 88-132; Öykü Didem Aydın, 'Malvarlığına İlişkin Bir Emniyet Tedbiri Olarak Türk Ceza Yasası'nda Müsadere' (1993) 43 *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*; Mehmet Emre Yıldız, *Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi ve Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri* (Adalet Yayınevi, Ankara 2020); Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2014/312, K. 2017/11, 17.01.2017; Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E. 2020/22196, K. 2022/20314, 19.10.2022.

nin meşruiyetini tek başına sağlamaz; savcılığın topladığı veriler ve talep ettiği tedbirler mahkeme tarafından somut olgular, ölçülülük ve temel hak güvenceleri bakımından denetlenmelidir⁷⁰. Türk hukukunda da CMK m. 160, Cumhuriyet savcısına maddi gerçeği araştırma ve şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplama yükümlülüğü yüklemektedir. Bu nedenle Türk hukukunda savcının rolü, yalnızca tedbir talep eden bir makam olarak değil, mahkemenin denetimi-ne esas olacak maddi zeminin objektif biçimde kurulmasına katkı sağlayan bir kamu görevi olarak değerlendirilmelidir⁷¹.

Bu karşılaştırma, güvenlik tedbirleri bakımından güçlü savcılık ile etkili yargısal denetim arasındaki ilişkinin belirleyici olduğunu göstermektedir. Savcılık makamı, tehlikelilik değerlendirmesine esas olacak bilgileri topladığı ve hangi riskleri mahkeme önüne taşıyacağını belirlediği için süreci fiilen etkileyebilir. Ancak güvenlik tedbirleri gibi geleceğe dönük risk değerlendirmesine dayanan müdahalelerde nihai güvence, mahkemenin savcılık talebini bağımsız biçimde incelemesidir. Mahkeme, yalnızca tedbirin kanuni dayanağını değil; somut tehlikelilik göstergelerini, uzman raporlarının güvenilirliğini, daha hafif araçların yeterli olup olmadığını, tedbirin süresini ve kişi üzerindeki fiili etkilerini de değerlendirmelidir⁷².

Karşılaştırmalı değerlendirmede temel meselelerden biri de tehlikelilik öngörüsünün belirsiz yapısının her iki hukuk sisteminde hangi güvencelerle sınırlandırıldığıdır. Tehlikelilik; geçmiş fiil, suçun niteliği, ruhsal durum, bağımlılık, sosyal çevre, davranış örüntüleri ve uzman raporları gibi verilere dayanabilir. Ancak bu unsurlar gelecekteki davranışı mutlak kesinlikle öngöremez. Bu nedenle güvenlik tedbirleri, ceza hukukunun kesinlik ve kanunilik talepleri ile risk tahmininin ihtimale dayalı yapısı arasında sürekli bir gerilim üretmektedir⁷³.

⁷⁰ Strafprozessordnung (StPO) §§ 152, 160; Claus Roxin ve Bernd Schünemann, *Strafverfahrensrecht* (C.H. Beck); Thomas Weigend, 'A Judge by Another Name? Comparative Perspectives on the Role of the Public Prosecutor' içinde Erik Luna ve Marianne L Wade (ed), *The Prosecutor in Transnational Perspective* (Oxford University Press 2012).

⁷¹ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (Seçkin Yayıncılık, Ankara); Tuba Keleş Pekmez, 'Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı' (2021) 7(2) *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 275, 281-285.

⁷² Strafgesetzbuch (StGB) § 62; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; Eryıldız (n 68) 796-835; Erdiç Avşar, 'Cumhuriyet Savcısının Delil Değerlendirmesi' (2021) 12(46) *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 123, 123-134; Arslan (n 67) 549-608.

⁷³ Eryıldız (n 68) 811-830; Bernard E. Harcourt, *Against Prediction: Profiling, Policing, and Punishing in an Actuarial Age* (University of Chicago Press, Chicago 2007); John Monahan, 'The Prediction of Violent Behavior: Toward a Second Generation of Theory and Policy' (1984) 141 *American Journal of Psychiatry* 10, 10-15; Stephen J. Morse, 'Mental Disorder and Criminal Law' (2011) 101 *Journal of Criminal Law and Criminology* 885, 885-968.

Bu gerilim, mahkeme denetiminin yalnızca şekli bir onay mekanizması olmamasını gerektirir. Mahkeme, savcılığın talebini, uzman raporlarını, kolluk değerlendirmelerini ve dosyadaki diğer verileri bağımsız biçimde incelemelidir. Bu inceleme; tedbirin kanuni dayanağını, somut olay bakımından gerekliliğini, tehlikelilik göstergelerinin güvenilirliğini, daha hafif araçların yeterli olup olmayacağını, tedbirin kişi üzerindeki etkisini ve tedbirin süresini kapsamalıdır. Bu yönüyle gerekçeli karar yükümlülüğü, güvenlik tedbirleri bakımından yalnızca usuli bir şekil şartı değil, tehlikelilik öngörüsünün denetlenebilir hâle gelmesini sağlayan temel bir güvencedir⁷⁴.

Bu bağlamda güvenlik tedbirlerinin süresi ve devamı da karşılaştırmalı açıdan önem taşır. Ceza yaptırımında süre çoğu kez mahkûmiyet kararıyla belirlenirken, güvenlik tedbirlerinde müdahalenin devamı tehlikelilik hâlinin sürüp sürmediğine, tedavi ihtiyacına veya tedbir amacının gerçekleşip gerçekleşmediğine bağlı olabilir. Bu nedenle tedbirin başlangıçta hukuka uygun görülmesi, onun ilerleyen aşamalarda otomatik biçimde sürdürülmesini meşru kılmaz. Her gözden geçirme aşamasında güncel tehlikelilik verileri, kişinin tedavi süreci, sosyal uyum imkânları, daha hafif tedbirlerin uygulanabilirliği ve özgürlük üzerindeki müdahalenin ağırlığı yeniden değerlendirilmelidir⁷⁵.

Sonuç olarak Alman ve Türk hukuku arasındaki karşılaştırma, güvenlik tedbirlerinin yalnızca ceza yaptırımlarından ayrı düzenlenmiş olmasının yeterli bir güvence oluşturmadığını göstermektedir. Alman hukukunda ölçülülük ilkesinin StGB § 62’de açık biçimde düzenlenmesi ve güvenlik muhafazası bakımından gelişen anayasal içtihat, tehlikelilik temelli müdahalelerin sıkı denetime tabi tutulması gerektiğini ortaya koymaktadır. Türk hukukunda ise TCK m. 53-60 arasında düzenlenen güvenlik tedbirleri bakımından temel mesele, bu tedbirlerin her somut olayda kanunilik, ölçülülük, gerekçeli karar, savunma hakkı, savcının objektif araştırma yükümlülüğü ve infaz sürecindeki düzenli denetim ilkeleriyle birlikte uygulanmasıdır. Bu nedenle iki sistem arasındaki temel karşılaştırmalı sonuç, güvenlik tedbirlerinin meşruiyetinin soyut kamu güvenliği gerekçesine değil, somut tehlikelilik değerlendirmesi ve etkili yargısal denetimle sınırlandırılmış bir önleyici ceza adaleti anlayışına bağlı olduğudur⁷⁶.

⁷⁴ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160, m. 230, m. 289; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 3; Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Arslan (n 67) 549-608; *Winterwerp v Netherlands* App no 6301/73 (ECtHR, 24 October 1979).

⁷⁵ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 1; Mehmet Emre Yıldız (n 71); Eryıldız (n 68) 811-835; Bundesverfassungsgericht (n 67); Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E. 2020/22196, K. 2022/20314, 19.10.2022.

⁷⁶ Naucke (n 66) 129-136; Artuk ve Alan Akcan (n 66) 12-22; Aytekin İncoğlu (n 67); *M v Germany* (n 67); Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2014/312, K. 2017/11, 17.01.2017.

V. İNSAN HAKLARI, HUKUK PSİKOLOJİSİ VE ÖNLEYİCİ CEZA ADALETİNİN SINIRLARI

Güvenlik tedbirleri, ceza hukukunun insan hakları bakımından en hassas alanlarından birini oluşturmaktadır. Bunun temel nedeni, bu tedbirlerin geçmişte işlenen fiilden hareket etmekle birlikte gelecekte ortaya çıkabilecek tehlikeyi önlemeye yönelmesidir. Ceza hukukunda geçmiş fiilin ispatı, failin kusuru ve yaptırımın kanuni sınırları belirleyici iken; güvenlik tedbirlerinde bunlara ek olarak gelecekteki davranış ihtimali, tehlikelilik öngörüsü, risk değerlendirmesi ve toplumun korunması düşüncesi devreye girmektedir. Bu nedenle güvenlik tedbirleri, özgürlük hakkı, hukuki güvenlik, insan onuru ve ölçülülük ilkesi bakımından özel bir denetim alanı yaratmaktadır⁷⁷.

İnsan hakları perspektifinden bakıldığında temel sorun, özgürlüğe veya diğer temel haklara yönelik müdahalenin yalnızca geçmişte işlenen fiilin ağırlığına değil, gelecekte gerçekleşebileceği varsayılan riske de dayanabilmesidir. Ceza adaleti sistemi toplumun korunması amacını göz ardı edemez; ancak toplum güvenliği, bireyin temel haklarının belirsiz ve sınırsız biçimde geri çekilmesini haklı kılan soyut bir gerekçeye dönüştürülemez. Bu nedenle güvenlik tedbirlerinin meşruiyeti yalnızca önleyici amaçla değil; bu amacın hangi usullerle, hangi delil standardıyla, hangi yargısal güvencelerle ve hangi süre sınırları içinde gerçekleştirildiğiyle ölçülmelidir⁷⁸.

Önleyici ceza adaletinin insan hakları bakımından taşıdığı temel risk, kişinin yalnızca işlediği fiil nedeniyle değil, gelecekte ne yapabileceğine ilişkin değerlendirme nedeniyle de müdahaleye maruz kalabilmesidir. Böyle bir değerlendirme, ceza hukukunun fiil merkezli yapısından kişilik, risk ve tehlikelilik merkezli bir kontrol mantığına kayma ihtimali doğurur. Bu risk özellikle akıl hastalığı, bağımlılık, geçmiş davranış örüntüsü veya sosyal çevre gibi unsurların tedbir kararında belirleyici hâle geldiği durumlarda daha görünür olur. Kişinin hukuki özne olma niteliğinin korunabilmesi için risk değerlendirmesi, bireyi yalnızca “yönetilmesi gereken tehlike kaynağı” olarak gören bir yaklaşıma dönüşmemelidir⁷⁹.

⁷⁷ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 5, m. 7; Andrew Ashworth and Lucia Zedner, *Preventive Justice* (Oxford University Press, Oxford 2014); Asuman Aytekin İnceoğlu, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Kararları Işığında Güvenlik Tedbirlerini Düzenleyen Normların Zaman Bakımından Uygulanması’ (2013) 19(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*.

⁷⁸ AİHS m. 5, m. 7; Aytekin İnceoğlu (n 79); Ashworth and Zedner (n 79).

⁷⁹ Bernard E. Harcourt, *Against Prediction: Profiling, Policing, and Punishing in an Actuarial Age* (University of Chicago Press, Chicago 2007); John Monahan, ‘The Prediction of Violent Behavior: Toward a Second Generation of Theory and Policy’ (1984) 141 *American Journal of Psychiatry* 10, 10-15.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı, önleyici nitelikte özgürlükten yoksun bırakma tedbirlerinin kişi özgürlüğü ve hukuki güvenlik bakımından sıkı denetime tabi tutulması gerektiğini göstermektedir. *M v Germany* kararında Mahkeme, başvurucunun güvenlik muhafazasının kanunda öngörülen önceki azami sürenin ötesine uzatılmasını AİHS m. 5 ve m. 7 bakımından değerlendirmiş; ulusal hukukta “tedbir” olarak adlandırılan bir müdahalenin, özgürlük üzerindeki fiili ağırlığı nedeniyle daha düşük bir denetim standardına tabi tutulmayacağını ortaya koymuştur. Bu yaklaşım, güvenlik tedbirlerinde hukuki etiketin değil, müdahalenin niteliği, süresi, uygulanma biçimi ve kişi üzerindeki etkisinin belirleyici olduğunu göstermektedir⁸⁰.

Ruhsal bozukluk nedeniyle özgürlükten yoksun bırakma bağlamında *Winterwerp v Netherlands* kararı da temel önemdedir. Mahkeme, kişinin ruhsal bozukluk gerekçesiyle özgürlüğünden yoksun bırakılabilmesi için ruhsal bozukluğun güvenilir tıbbi uzmanlıkla ortaya konulması, bozukluğun özgürlükten yoksun bırakmayı haklı gösterecek nitelikte olması ve müdahalenin yalnızca bu durum devam ettiği sürece sürdürülebilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu ölçütler, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerinde tıbbi uzmanlık, mahkeme denetimi ve tedbirin devamı arasındaki ilişkinin insan hakları bakımından dikkatle kurulması gerektiğini göstermektedir⁸¹.

Bu noktada hukuk psikolojisi ve adli psikiyatri perspektifi özel önem taşır. Tehlikelilik değerlendirmesi, kişinin gelecekte suç işleme ihtimali hakkında yapılan bir öngörüdür. Bu öngörü; geçmiş davranışlar, klinik bulgular, bağımlılık ilişkileri, sosyal çevre, kişilik özellikleri, aile sistemi, ekonomik koşullar ve kurumsal raporlar gibi birçok unsurun birlikte yorumlanmasına dayanabilir. Ancak bu unsurların hiçbirisi geleceği kesin biçimde belirleyen veriler değildir. Risk değerlendirmesi, bilimsel kesinlik üreten bir işleminden çok, mevcut verilerden hareketle olasılığa dayalı kanaat oluşturan bir süreçtir⁸².

Bu nedenle uzman raporları güvenlik tedbirlerinde önemli olmakla birlikte, mahkeme bakımından otomatik sonuç doğuran belgeler olarak kabul edilemez. Uzman değerlendirmeleri belirsizliği azaltabilir; fakat bu belirsizliği tamamen orta-

⁸⁰ *M v Germany* App no 19359/04 (ECtHR, 17 December 2009).

⁸¹ *Winterwerp v Netherlands* App no 6301/73 (ECtHR, 24 October 1979); Mehmet Emre Yıldız, *Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi ve Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri* (Adalet Yayınevi, Ankara 2020).

⁸² Monahan (n 81) 10-15; Stephen J. Morse, ‘Mental Disorder and Criminal Law’ (2011) 101 *Journal of Criminal Law and Criminology* 885, 885-968; Candan Yılmaz, ‘Kriminolojik Açıdan: Akıl Hastalığı ve Suç’ (2018) 24(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 743, 743-765.

dan kaldırmaz. Mahkeme, raporun yöntemsel temelini, kullanılan ölçütleri, alternatif yorumları, raporun güncelliğini ve rapor ile tedbir arasında kurulmak istenen nedensel bağlantıyı bağımsız biçimde değerlendirmelidir. Özellikle kişi özgürlüğüne ağır müdahale eden güvenlik tedbirlerinde bu değerlendirme, insan hakları ve hukuk psikolojisi boyutlarının kesiştiği temel güvence alanını oluşturur⁸³.

Hukukun ihtimale dayalı bu kanaati güvenlik tedbiri kararına dönüştürdüğü anda, psikolojik veya kriminolojik öngörü normatif bir özgürlük sınırlaması hâline gelir. Bu dönüşüm, yanlış pozitif ve yanlış negatif risklerini beraberinde getirir. Yanlış pozitif durumda kişi, gerçekte ağır bir tehlike oluşturmadığı veya artık taşımadığı hâlde gereksiz ya da orantısız bir tedbire maruz kalabilir. Yanlış negatif durumda ise gerçek risk yeterince tespit edilemeyebilir ve toplum güvenliği bakımından ciddi sonuçlar doğabilir. İnsan hakları perspektifi, özellikle kişi özgürlüğünü sınırlayan tedbirlerde bu belirsizliğin mahkeme kararlarında açıkça tartışılmasını gerektirir⁸⁴.

Bu nedenle kararda yalnızca kişinin “tehlikeli” olduğu yönünde soyut bir sonuca yer verilmesi yeterli değildir. Tehlikelilik sonucunun hangi somut olgulara dayandığı, hangi uzmanlık verilerinin kullanıldığı, bu verilerin hangi sınırlılıklara sahip olduğu, daha hafif bir tedbirin neden yeterli görülmediği ve müdahalenin neden ölçülü kabul edildiği gerekçeli biçimde açıklanmalıdır. Böyle bir gerekçelendirme, risk değerlendirmesinin mutlak bir gerçeklik olarak sunulmasını önleyen temel usuli güvencelerden biridir⁸⁵.

İnsan onuru ilkesi de bu noktada sınırlayıcı bir işleve sahiptir. Kişi, yalnızca risk taşıyan bir nesne veya toplumdan izole edilmesi gereken bir tehlike kaynağı olarak ele alınamaz. Güvenlik tedbirleri toplumun korunması amacını taşısa dahi kişinin hukuki özne olma konumunu, savunma hakkını, karar süreçlerine katılma imkânını ve kendisi hakkındaki değerlendirmelere etkili biçimde itiraz edebilme hakkını korumalıdır. Özellikle psikiyatrik veya psikolojik değerlendirmelere dayanan tedbirlerde, uzman raporları mahkemenin karar verme görevini ikame eden belgeler olarak görülmemelidir⁸⁶.

Ölçülülük ilkesi, güvenlik tedbirleri alanında özgürlük ve güvenlik arasındaki dengeyi sağlayan temel araçtır. Tedbir ile ulaşılmak istenen amaç meşru

⁸³ Candan Yılmaz (n 84) 743-765; Morse (n 84) 885-968; Mehmet Emre Yıldız (n 83).

⁸⁴ Monahan (n 81) 10-15; Morse (n 84) 885-968.

⁸⁵ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 230, m. 289; Mehmet Arslan, ‘Ceza Davasında Mahkûmiyet Hükümünün Gerekçesinin Yazılması’ (2016) 27 *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 549, 549-608.

⁸⁶ *Winterwerp v Netherlands* (n 83); Candan Yılmaz (n 84) 743-765; Mehmet Emre Yıldız (n 83).

olsa bile müdahalenin elverişli, gerekli ve dar anlamda orantılı olması gerekir. Daha hafif bir tedbirle aynı koruma amacına ulaşılabiliriyorsa, daha ağır bir güvenlik tedbirine başvurulmamalıdır. Alman hukukunda StGB § 62'nin güvenlik tedbirleri bakımından açık ölçülülük sınırı getirmesi ve Federal Anayasa Mahkemesinin 4 Mayıs 2011 tarihli güvenlik muhafazası kararı, önleyici özgürlük sınırlamalarında sıkı ölçülülük denetimi, özgürlük yönelimli infaz ve etkili gözden geçirme mekanizmalarının önemini ortaya koymaktadır⁸⁷.

Bu yaklaşım Türkiye bakımından da önem taşımaktadır. Güvenlik tedbirlerinin meşruiyeti yalnızca TCK'da düzenlenmiş olmalarından veya mahkeme kararına dayanmalarından ibaret değildir. Tedbirin uygulanma biçimi, infaz koşulları, denetim sıklığı, kişinin başvuru imkânları ve tedbirin sürdürülmesine ilişkin gerekçeler de temel hak değerlendirmesinin ayrılmaz parçalarıdır. Özellikle akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerinde kişinin sağlık kurumunda tutulmasının tedavi amacına gerçekten hizmet edip etmediği, uygun tıbbi koşulların sağlanıp sağlanmadığı ve özgürlükten yoksun bırakmanın hâlen zorunlu olup olmadığı düzenli biçimde denetlenmelidir⁸⁸.

Savcılık yetkisi bakımından da insan hakları perspektifi belirleyicidir. Savcı, güvenlik tedbirleri alanında yalnızca toplum güvenliği bakımından riskleri ileri süren makam olarak görülmemelidir. CMK m. 160 uyarınca maddi gerçeği araştırma yükümlülüğü, kişinin lehine olan hususların, daha hafif tedbir seçeneklerinin, tedbirin ölçülülüğünün ve temel haklara etkisinin de dikkate alınmasını gerektirir. Aksi hâlde savcılık makamının tedbir sürecindeki belirleyici rolü, mahkeme önüne taşınan risk bilgisinin tek yönlü kurulmasına yol açabilir⁸⁹.

Sonuç olarak güvenlik tedbirleri, önleyici ceza adaletinin gerekli fakat sıkı biçimde sınırlandırılması gereken araçlarıdır. Bazı durumlarda yalnızca geçmiş fiile verilen ceza gelecekteki ciddi tehlikeleri önlemeye yetmeyebilir; ancak geleceğe dönük risk değerlendirmesi kişiyi fiilinden çok varsayılan tehlikesi üzerinden tanımlama riski taşır. Bu nedenle güvenlik tedbirleri ancak kanunilik,

⁸⁷ Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Hüsnü Sefa Eryıldız, 'Alman Ceza Hukukunda İyileştirme ve Güvenlik Tedbirlerinin Tatbikinde Ölçülülük' (2024) 73(2) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 791, 811-835; Bundesverfassungsgericht, Urteil vom 4 Mai 2011, 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10, 2 BvR 571/10.

⁸⁸ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 57; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 1; Mehmet Emre Yıldız (n 83); Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E. 2020/22196, K. 2022/20314, 19.10.2022.

⁸⁹ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; Tuba Kelep Pekmez, 'Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı' (2021) 7(2) *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 275, 275-291; Erdinç Avşar, 'Cumhuriyet Savcısının Delil Değerlendirmesi' (2021) 12(46) *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 123, 123-134.

somut ve güncel tehlikelilik değerlendirmesi, ölçülülük, etkili yargısal denetim, savunma hakkı, uzman raporlarının eleştirel değerlendirilmesi ve infaz aşamasında düzenli gözden geçirme mekanizmalarıyla insan haklarına uygun hâle gelebilir⁹⁰.

VI. GÜVENLİK TEDBİRLERİNDE ÖLÇÜLÜLÜK VE ETKİLİ DENETİM İÇİN NORMATİF ÇERÇEVE

Güvenlik tedbirlerinin meşru biçimde uygulanabilmesi için yalnızca kanunda düzenlenmiş olmaları yeterli değildir. Bu tedbirler, geleceğe dönük tehlikelilik değerlendirmesine dayandıkları için ceza hukukunun klasik yaptırım mantığından daha hassas bir denetim çerçevesine ihtiyaç duyar. Ceza, esas itibarıyla geçmişte gerçekleşmiş ve yargısal olarak belirlenmiş bir fiile tepki niteliği taşıırken; güvenlik tedbirleri geçmiş fiilden hareket etmekle birlikte gelecekte ortaya çıkabilecek riskleri de yönetmeyi amaçlar. Bu nedenle güvenlik tedbirleri, toplum güvenliği bakımından işlevsiz hâle getirilmeden; bireysel özgürlükleri belirsiz, geniş ve denetimsiz biçimde sınırlama ihtimalini önleyecek güvence odaklı bir model içinde uygulanmalıdır⁹¹.

Bu modelin ilk unsuru, tehlikelilik değerlendirmesinin soyut varsayımlara değil, somut, güncel ve denetlenebilir olgulara dayanmasıdır. Failin geçmişte işlediği fiil, kişisel durumu, davranış örüntüsü, tedavi geçmişi, sosyal çevresi, uzman raporları ve olayın kendine özgü koşulları birlikte değerlendirilebilir. Ancak bu değerlendirme, kişinin genel kişilik özelliklerine, yaşam tarzına, sosyal kimliğine veya toplumsal olarak “riskli” kabul edilen gruplara mensubiyetine ilişkin peşin kabullere indirgenmemelidir. Özellikle uzun süreli veya özgürlüğü sınırlayan tedbirlerde, geçmiş fiile ilişkin değerlendirme ile güncel tehlikelilik değerlendirmesi birbirinden ayrılmalı; mahkeme, geçmiş fiilden geleceğe ilişkin hangi sonucun çıkarıldığını ve bu sonucun hangi belirsizlikleri taşıdığını açıkça gerekçelendirmelidir⁹².

⁹⁰ Aytekin İncoğlu (n 79); *M v Germany* (n 82); *Winterwerp v Netherlands* (n 83); Eryıldız (n 89).

⁹¹ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 3; Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Asuman Aytekin İncoğlu, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Kararları Işığında Güvenlik Tedbirlerini Düzenleyen Normların Zaman Bakımından Uygulanması’ (2013) 19(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*.

⁹² John Monahan, ‘The Prediction of Violent Behavior: Toward a Second Generation of Theory and Policy’ (1984) 141 *American Journal of Psychiatry* 10, 10-15; Stephen J. Morse, ‘Mental Disorder and Criminal Law’ (2011) 101 *Journal of Criminal Law and Criminology* 885, 885-968; Candan Yılmaz, ‘Kriminolojik Açidan: Akıl Hastalığı ve Suç’ (2018) 24(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 743, 743-765.

İkinci unsur, ölçülülük ilkesinin kararın merkezi denetim ölçütü hâline getirilmesidir. Tedbirin elverişli, gerekli ve dar anlamda orantılı olup olmadığı ayrı ayrı tartışılmalıdır. Daha hafif bir müdahaleyle aynı koruma amacına ulaşılabiliriyorsa, daha ağır bir güvenlik tedbirine başvurulmamalıdır. Alman hukukunda StGB § 62'nin güvenlik tedbirleri için açık bir orantısızlık yasağı getirmesi, bu ilkenin yalnızca tedbirin ilk kez uygulanmasında değil; tedbirin türü, yoğunluğu, süresi, infaz koşulları, devamı ve sona erdirilmesi bakımından da işlevsel olduğunu göstermektedir. Türk hukuku bakımından da TCK m. 3'teki ölçülülük çerçevesi, güvenlik tedbirlerinin her somut olayda kişi üzerindeki fiili etkisi dikkate alınarak uygulanmalıdır⁹³.

Üçüncü unsur, savcılık makamının güvenlik tedbirleri alanındaki rolünün objektif soruşturma yükümlülüğüyle dengelenmesidir. Savcılık, yalnızca tedbiri gerekli gösterebilecek risk unsurlarını değil; tedbirin gereksiz, ölçsüz veya daha hafif bir müdahaleyle ikame edilebilir olduğunu gösterebilecek olguları da araştırmalıdır. CMK m. 160'ın savcıya yüklediği lehe ve aleyhe delilleri toplama yükümlülüğü, güvenlik tedbirleri bakımından özel ağırlık taşır. Çünkü tehlikelilik değerlendirmesi çoğu zaman belirsiz ve uzmanlık bilgisine açık bir alanda yapılır. Bu nedenle savcılık makamının yalnızca riski büyüten unsurları ön plana çıkarması, mahkemenin değerlendirme alanını baştan daraltabilir⁹⁴.

Dördüncü unsur, mahkeme denetiminin şekli değil etkili olmasıdır. Mahkeme, savcılık talebini veya uzman raporunu otomatik biçimde onaylayan bir makam gibi hareket etmemelidir. Güvenlik tedbirine ilişkin kararda tehlikelilik değerlendirmesinin hangi somut verilere dayandığı, tedbirin neden gerekli olduğu, daha hafif araçların neden yetersiz kaldığı, tedbirin temel haklara etkisinin nasıl değerlendirildiği ve tedbirin süresinin veya devam koşullarının hangi ölçütlere bağlandığı açıkça gösterilmelidir. Gereçeklendirme yükümlülüğü, yalnızca kararın denetlenebilirliği bakımından değil; kişinin kendisine yöneltilecek risk değerlendirmesini anlayabilmesi ve buna etkili biçimde itiraz edebilmesi bakımından da zorunludur⁹⁵.

⁹³ Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Hüsnü Sefa Eryıldız, 'Alman Ceza Hukukunda İyileştirme ve Güvenlik Tedbirlerinin Tatbikinde Ölçülülük' (2024) 73(2) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 791, 811-835; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 3.

⁹⁴ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; Tuba Keleş Pekmez, 'Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı' (2021) 7(2) *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 275, 275-291; Erdiç Avşar, 'Cumhuriyet Savcısının Delil Değerlendirmesi' (2021) 12(46) *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 123, 123-134.

⁹⁵ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 230, m. 289; Mehmet Arslan, 'Ceza Davasında Mahkûmiyet Hükümünün Gereğesinin Yazılması' (2016) 27 *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 549, 549-608.

Bu noktada uzman raporlarının hukuki konumu ayrıca önem taşır. Psikiyatrik, psikolojik veya kriminolojik değerlendirmeler mahkemeye yardımcı olabilir; ancak bu raporlar gelecekteki davranışı kesin biçimde öngören mutlak belgeler olarak kabul edilmemelidir. Mahkeme, uzman raporlarının dayandığı verileri, kullanılan yöntemi, değerlendirmedeki belirsizlikleri, raporun güncelliğini, alternatif yorum ihtimallerini ve raporun önerdiği tedbir ile hukuki ölçülülük ilkesi arasındaki ilişkiyi ayrıca tartışmalıdır. Böylece teknik bilginin hukuki kararın yerine geçmesi önlenir⁹⁶.

Beşinci unsur, özellikle özgürlüğü sınırlayan güvenlik tedbirlerinde infaz aşamasında düzenli ve etkili gözden geçirme mekanizmalarının bulunmasıdır. Bir tedbirin başlangıçta hukuka uygun olması, onun süresiz veya otomatik biçimde devam etmesini haklı kılmaz. Tehlikelilik hâli zaman içinde değişebilir; tedbir amacına ulaşmış olabilir, kişinin tedaviye uyumu artmış veya daha hafif bir müdahale yeterli hâle gelmiş olabilir. Bu nedenle infaz aşamasında güncel değerlendirme, kişinin dinlenilmesi, savunma imkânı ve etkili başvuru yolları özellikle kişi özgürlüğüne ağır müdahale eden tedbirlerde temel güvence niteliği taşır⁹⁷.

Alman Federal Anayasa Mahkemesinin 4 Mayıs 2011 tarihli güvenlik muhafazasına ilişkin kararı, önleyici özgürlük sınırlamalarında bu gerekliliğin anayasal önemini açıkça göstermektedir. Mahkeme, güvenlik muhafazası düzenlemelerini kişi özgürlüğüne yönelik ağır bir müdahale olarak değerlendirmiş; sıkı ölçülülük denetimi, özgürlüğün yeniden kazanılmasına yönelik infaz anlayışı, ceza infazından ayrışma ve etkili gözden geçirme mekanizmalarının zorunlu olduğunu vurgulamıştır. AİHM'in *M v Germany* ve *Winterwerp v Netherlands* kararları da özgürlüğü sınırlayan önleyici tedbirlerde kanuni dayanak yanında müdahalenin fiilî ağırlığının, süresinin, tıbbi veya hukuki gerekçesinin ve devam koşullarının denetlenmesi gerektiğini göstermektedir⁹⁸.

Türk hukuku bakımından bu çerçeve özellikle TCK m. 57 kapsamındaki akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, TCK m. 54-55 kapsamındaki müsadere ve TCK m. 53 kapsamındaki hak yoksunlukları yönünden önem taşır. Bu tedbir-

⁹⁶ Candan Yılmaz (n 94) 743-765; Mehmet Emre Yıldız, *Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi ve Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri* (Adalet Yayınevi, Ankara 2020); Morse (n 94) 885-968.

⁹⁷ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 1; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 57; Mehmet Emre Yıldız (n 98).

⁹⁸ Bundesverfassungsgericht, Urteil vom 4 Mai 2011, 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10, 2 BvR 571/10; *M v Germany* App no 19359/04 (ECtHR, 17 December 2009); *Winterwerp v Netherlands* App no 6301/73 (ECtHR, 24 October 1979); Aytekin İnceoğlu (n 93).

lerde mahkeme, yalnızca kanun maddesine dayanmakla yetinmemeli; tedbirin somut olayla bağlantısını, kişinin temel haklarına etkisini ve daha hafif müdahale imkânlarını gerekçeli biçimde değerlendirmelidir. Yargıtay uygulamasında da özellikle müsadere ve akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri bakımından somut bağlantı, iyi niyetli üçüncü kişi, sağlık kurulu raporu ve tehlikeliliğin devamı gibi hususların dikkate alınması gerektiği görülmektedir⁹⁹.

Bu çerçeve, güvenlik tedbirlerinin tamamen reddedilmesini değil; hukuk devleti içinde sınırlandırılmasını amaçlamaktadır. Toplum güvenliği ceza adaletinin meşru amaçlarından biridir. Ancak bu amaç, bireyin gelecekteki varsayımsal tehlikesi üzerinden sınırsız müdahaleyi haklı kılamaz. Güvenlik tedbirleri ancak somut tehlikelilik, ölçülülük, objektif savcılık faaliyeti, etkili mahkeme denetimi, uzman raporlarının eleştirel değerlendirilmesi, savunma hakkı ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerde düzenli gözden geçirme mekanizmalarıyla birlikte düşünüldüğünde meşru bir önleyici ceza adaleti aracı hâline gelebilir¹⁰⁰.

Bu nedenle Alman ve Türk hukuku karşılaştırmasından çıkarılabilecek temel normatif sonuç şudur: Güvenlik tedbirleri, cezadan farklı oldukları için daha zayıf denetime değil; geleceğe dönük risk değerlendirmesine dayandıkları için daha güçlü denetime ihtiyaç duyar. Savcılık makamının etkinliği toplum güvenliği bakımından önemli olmakla birlikte, ancak bağımsız mahkeme denetimi, gerekçelendirme yükümlülüğü, savunma hakkı ve temel hak güvenceleriyle dengelendiğinde meşruiyet kazanır. Bu denge kurulmadığında güvenlik tedbirleri, ceza hukukunun koruyucu işlevini aşarak kişiyi varsayılan tehlikesi üzerinden yöneten geniş bir kontrol rejimine dönüşebilir¹⁰¹.

SONUÇ

Güvenlik tedbirleri, modern ceza hukukunun en hassas yaptırım alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu tedbirler, klasik ceza yaptırımından farklı olarak yalnızca geçmişte işlenen fiile verilen bir karşılık niteliği taşımaz; aynı zamanda

⁹⁹ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 53, m. 54, m. 55, m. 57; Ahmet Hulusi Akkaş, *Bir Güvenlik Tedbiri Türü Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma (Hak Yoksunlukları)* (Adalet Yayınevi, Ankara 2021); Abdulbaki Giyik, 'Eşya Müsaderesinin Olumsuz Koşulu: Eşyanın İyiniyetli Üçüncü Kişiye Ait Olmaması' (2024) 30(1) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 88, 88-132; Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2014/312, K. 2017/11, 17.01.2017; Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E. 2020/22196, K. 2022/20314, 19.10.2022.

¹⁰⁰ Strafgesetzbuch (StGB) § 62; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 3; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; Eryıldız (n 95) 811-835; Pekmez (n 96) 275-291.

¹⁰¹ Eryıldız (n 95) 811-835; Arslan (n 97) 549-608; *M v Germany* (n 100); *Winterwerp v Netherlands* (n 100).

failin gelecekte oluşturabileceği tehlikenin önlenmesine, yeniden suç işleme riskinin azaltılmasına, tedavi ihtiyacının karşılanmasına ve toplum güvenliğinin korunmasına yönelir. Bu nedenle güvenlik tedbirleri, ceza hukukunun geçmişe dönük kusur mantığı ile geleceğe dönük risk yönetimi mantığı arasında yer alan hibrit kurumlar olarak değerlendirilmelidir¹⁰².

Bu hibrit yapı, güvenlik tedbirlerini hem gerekli hem de riskli hâle getirmektedir. Gerekli olmalarının nedeni, bazı durumlarda yalnızca ceza yaptırımının toplumun korunması, failin tedavi edilmesi veya yeniden suç işleme ihtimalinin azaltılması bakımından yeterli olmamasıdır. Riskli olmalarının nedeni ise bu tedbirlerin, geçmişte gerçekleşmiş ve kanıtlanmış bir fiilden hareket etmekle birlikte, gelecekte ortaya çıkabilecek tehlikeye ilişkin öngörülere dayanmasıdır. Bu durum, ceza hukukunun fiil merkezli yapısından kişinin tehlikeliliği, ruhsal durumu veya varsayılan riski etrafında şekillenen daha geniş bir kontrol mantığına kayma ihtimalini beraberinde getirir¹⁰³.

Bu çalışma, Alman ve Türk hukukunda güvenlik tedbirlerini tehlikelilik, savcılık yetkisi ve yargısal denetim ekseninde karşılaştırmalı olarak incelemiştir. İnceleme, her iki hukuk sisteminde de güvenlik tedbirlerinin cezalardan ayrı bir yaptırım alanı olarak düzenlendiğini; ancak ölçülülük denetimi, savcılığın rolü, mahkeme denetiminin yoğunluğu ve infaz aşamasındaki güvenceler bakımından farklı kurumsal sorunlar doğurduğunu göstermektedir.

Alman hukukunda güvenlik tedbirleri, *Maßregeln der Besserung und Sicherung* başlığı altında iyileştirme ve güvence altına alma işlevlerini birlikte taşımaktadır. Bu sistemde özellikle StGB § 62’de açık biçimde düzenlenen ölçülülük ilkesi, güvenlik tedbirlerinin yalnızca kamu güvenliği gerekçesiyle sınırsız biçimde uygulanamayacağını göstermektedir. Alman Federal Anayasa Mahkemesinin güvenlik muhafazasına ilişkin içtihadı da özgürlüğü sınırlayan güvenlik tedbirlerinde sıkı ölçülülük denetimi, özgürlük yönelimli infaz ve etkili gözden geçirme mekanizmalarının anayasal önemini ortaya koymaktadır¹⁰⁴.

¹⁰² Mehmet Emin Artuk ve Erkam Yılmaz, ‘Teorik Açıdan Güvenlik Tedbirleri’ (2021) 7(2) *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, 7-44; A. Vedat Dilberoglu, ‘Cezalar ve Güvenlik Tedbirlerinin Amacı ve Niteliği’ (2016) 65(4) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1517, 1519-1527.

¹⁰³ John Monahan, ‘The Prediction of Violent Behavior: Toward a Second Generation of Theory and Policy’ (1984) 141 *American Journal of Psychiatry* 10, 10-15; Candan Yılmaz, ‘Kriminolojik Açıdan: Akıl Hastalığı ve Suç’ (2018) 24(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 743, 743-765.

¹⁰⁴ Strafgesetzbuch (StGB) § 62; Bundesverfassungsgericht, Urteil vom 4 Mai 2011, 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10, 2 BvR 571/10; Hüsnü Sefa Eryıldız, ‘Alman Ceza Hukukunda İyileştirme ve Güvenlik Tedbirlerinin Tatbikinde Ölçülülük’ (2024) 73(2) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 791, 811-835.

Türk hukukunda ise güvenlik tedbirleri TCK m. 53-60 arasında düzenlenmiş; infaz boyutu 5275 sayılı Kanun çerçevesinde şekillenmiştir. Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, müsadere, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, sınır dışı edilme ve tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri farklı hak alanları üzerinde yoğun etkiler doğurabilmektedir. Bu nedenle güvenlik tedbirlerinin “ceza değil tedbir” biçiminde nitelendirilmesi, bu kurumların temel haklar üzerindeki ağırlığını hafife alma sonucunu doğurmamalıdır¹⁰⁵.

Karşılaştırmalı incelemenin temel sonucu, güvenlik tedbirlerinin meşruiyetinin yalnızca kanuni düzenlemeye dayanamayacağıdır. Kanunilik zorunlu bir başlangıç koşuludur; ancak tek başına yeterli değildir. Bir güvenlik tedbirinin meşru kabul edilebilmesi için tehlikeliğin somut, güncel ve denetlenebilir olgulara dayanması; tedbirin gerçekten gerekli olması; daha hafif bir müdahaleyle aynı amaca ulaşıp ulaşılamayacağının araştırılması; tedbirin kişi üzerindeki etkisinin ölçülü olması ve bütün bu değerlendirmelerin gerekçeli mahkeme kararıyla ortaya konulması gerekir¹⁰⁶.

Bu bağlamda ölçülülük ilkesi, güvenlik tedbirleri bakımından soyut bir anayasal ilke olarak değil, kararın merkezî denetim ölçütü olarak işletilmelidir. Tedbirin elverişli, gerekli ve dar anlamda orantılı olup olmadığı her somut olayda ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Özellikle kişi özgürlüğünü sınırlayan veya mülkiyet, mesleki yaşam, aile ilişkileri ve sosyal statü üzerinde ağır sonuçlar doğuran tedbirlerde, mahkemenin neden daha hafif bir müdahalenin yeterli olmadığını açıkça ortaya koyması gerekir.

Savcılık makamının rolü de bu çerçevede özel önem taşımaktadır. Savcılık, toplum güvenliği bakımından önem taşıyan riskleri araştırmak ve gerektiğinde güvenlik tedbirine ilişkin hukuki süreci işletmekle yükümlüdür. Ancak savcılığın görevi yalnızca riskleri öne çıkarmak veya tedbir talep etmek değildir. Savcı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil yargılamanın sağlanması amacıyla kişinin lehine olan hususları, daha hafif tedbir seçeneklerini, uzman raporları ara-

¹⁰⁵ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 53-60; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 1; Ahmet Hulusi Akkaş, *Bir Güvenlik Tedbiri Türü Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma (Hak Yoksunlukları)* (Adalet Yayınevi, Ankara 2021); Abdülbaki Giyik, ‘Eşya Müsaderesinin Olumsuz Koşulu: Eşyanın İyiniyetli Üçüncü Kişiye Ait Olmaması’ (2024) 30(1) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 88, 88-132.

¹⁰⁶ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 3; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 230; Mehmet Arslan, ‘Ceza Davasında Mahkûmiyet Hükümünün Gerekçesinin Yazılması’ (2016) 27 *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 549, 549-608; Asuman Aytekin İnceoğlu, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Kararları Işığında Güvenlik Tedbirlerini Düzenleyen Normların Zaman Bakımından Uygulanması’ (2013) 19(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*.

sındaki çelişkileri ve müdahalenin ölçülülüğünü de dikkate almak zorundadır. Aksi hâlde mahkeme önüne taşınan risk bilgisi tek yönlü kurulabilir ve yargısal denetim fiilen zayıflayabilir¹⁰⁷.

Güvenlik tedbirlerinin insan hakları bakımından en kırılgan yönü, geleceğe ilişkin belirsiz bir riskin somut bir özgürlük veya hak sınırlamasına dönüştürülmesidir. Tehlikelilik değerlendirmesi hiçbir zaman mutlak kesinlik taşımaz. Psikolojik, psikiyatrik veya kriminolojik raporlar önemli olmakla birlikte, gelecekteki davranışı hatasız biçimde öngöremez. Bu nedenle hukuk düzeni, risk değerlendirmesindeki belirsizliği gerekçelendirme, etkili yargısal denetim, savunma hakkı, uzman raporlarının eleştirel değerlendirilmesi ve düzenli gözden geçirme mekanizmalarıyla yönetmelidir¹⁰⁸.

İnfaz aşamasında düzenli gözden geçirme, özellikle kişi özgürlüğünü sınırlandıran güvenlik tedbirlerinde meşruiyetin devamı bakımından vazgeçilmezdir. Tedbirin başlangıçta hukuka uygun görülmesi, onun ilerleyen dönemlerde otomatik biçimde sürdürülebileceği anlamına gelmez. Kişinin ruhsal durumu, tedaviye yanıtı, sosyal uyum imkânları, davranış örüntüsü veya risk profili zaman içinde değişebilir. Bu nedenle güncel uzman değerlendirmesi, kişinin dinlenilmesi, müdafî yardımından yararlanabilmesi ve mahkemeye etkili başvuru imkânları güvenlik tedbirlerinin temel haklara uygunluğu bakımından zorunlu güvenceler olarak görülmelidir¹⁰⁹.

Sonuç olarak güvenlik tedbirleri, toplum güvenliğini koruma bakımından tamamen vazgeçilebilir kurumlar değildir. Ancak bu tedbirlerin gerekliliği, onların sınırsız veya zayıf denetimli biçimde uygulanmasını haklı kılmaz. Alman ve Türk hukuku karşılaştırması, güvenlik tedbirlerinin ancak kanunilik, somut ve güncel tehlikelilik değerlendirmesi, ölçülülük, savunma hakkı, objektif savcılık faaliyeti, gerekçeli mahkeme kararı, etkili yargısal denetim ve infaz aşamasında düzenli gözden geçirme mekanizmalarıyla meşru kalabileceğini göstermektedir.

¹⁰⁷ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160; Tuba Keleş Pekmez, 'Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı' (2021) 7(2) *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 275, 275-291; Erdiç Avşar, 'Cumhuriyet Savcısının Delil Değerlendirmesi' (2021) 12(46) *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 123, 123-134.

¹⁰⁸ Stephen J. Morse, 'Mental Disorder and Criminal Law' (2011) 101 *Journal of Criminal Law and Criminology* 885, 885-968; Mehmet Emre Yıldız, *Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi ve Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri* (Adalet Yayınevi, Ankara 2020).

¹⁰⁹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 1; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 57; *Winterwerp v Netherlands* App no 6301/73 (ECtHR, 24 October 1979); Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E. 2020/22196, K. 2022/20314, 19.10.2022.

Makalenin temel sonucu şudur: Güvenlik tedbirleri, ceza adaletinin zorunlu fakat riskli araçlarıdır. Savcılık makamının güçlü rolü toplum güvenliği bakımından işlevsel olabilir; ancak bu güç, bireysel özgürlükleri koruyan yargısal ve usulî güvencelerle dengelenmediği sürece önleyici ceza adaleti hukuk devleti sınırlarını aşan bir kontrol rejimine dönüşebilir. Bu nedenle güvenlik tedbirlerinin geleceği, toplum güvenliği ile bireysel özgürlük arasında kurulan hassas dengenin ne ölçüde korunabildiğine bağlıdır¹¹⁰.

¹¹⁰ *M v Germany* App no 19359/04 (ECtHR, 17 December 2009); Eryıldız (n 106) 811-835; Aytekin İnceoğlu (n 108); Pekmez (n 109); Avşar (n 109).

KAYNAKÇA

- Akkaş, Ahmet Hulusi, *Bir Güvenlik Tedbiri Türü Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma (Hak Yoksunlukları)* (Adalet Yayınevi, Ankara 2021).
- Arslan, Mehmet, ‘Ceza Davasında Mahkûmiyet Hükümünün Gerekçesinin Yazılması’ (2016) 27 *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 549-608.
- Artuk, Mehmet Emin, ‘Güvenlik Tedbirleri’ (2010) XII(1-2) *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 461-488.
- Artuk, Mehmet Emin ve Alan Akcan, Esra, ‘Mukayeseli Hukuk ve Türk Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri’ (2016) 3(2) *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5-22.
- Artuk, Mehmet Emin ve Yılmaz, Erkam, ‘Teorik Açından Güvenlik Tedbirleri’ (2021) 7(2) *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7-44.
- Artuk, Mehmet Emin, Gökçen, Ahmet, Alşahin, Mehmet Emin ve Çakır, Kerim, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Adalet Yayınevi, Ankara).
- Ashworth, Andrew and Zedner, Lucia, *Preventive Justice* (Oxford University Press, Oxford 2014).
- Avşar, Erdi, ‘Cumhuriyet Savcısının Delil Değerlendirmesi’ (2021) 12(46) *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 123-134.
- Aydın, Mustafa, ‘Türk Ceza Hukukunda Müsadere’ (2023) 20(2) *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1061.
- Aydın, Öykü Didem, ‘Malvarlığına İlişkin Bir Emniyet Tedbiri Olarak Türk Ceza Yasası’nda Müsadere’ (1993) 43(1) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*.
- Aytekin İnceoğlu, Asuman, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Kararları Işığında Güvenlik Tedbirlerini Düzenleyen Normların Zaman Bakımından Uygulanması’ (2013) 19(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 1127-1156.
- Centel, Nur, Zafer, Hamide ve Çakmut, Özlem, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (Beta Yayıncılık, İstanbul).
- Centel, Nur ve Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Beta Yayıncılık, İstanbul).
- Dilberoğlu, A. Vedat, ‘Cezalar ve Güvenlik Tedbirlerinin Amacı ve Niteliği’ (2016) 65(4) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1517-1527.
- Eryıldız, Hüsnü Sefa, ‘Alman Ceza Hukukunda İyileştirme ve Güvenlik Tedbirlerinin Tatbikinde Ölçülülük’ (2024) 73(2) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 791-835.
- Giyik, Abdulkaki, ‘Eşya Müsaderesinin Olumsuz Koşulu: Eşyanın İyiniyetli Üçüncü Kişiye Ait Olmaması’ (2024) 30(1) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 88-132.
- Güler, Gamze, ‘Bir Güvenlik Tedbiri Olarak Müsadere ve Göçmen Kaçakçılığı Suçu (TCK m. 79) Bakımından Uygulanması’ (2023) 10(2) *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 265-296.

- Harcourt, Bernard E., *Against Prediction: Profiling, Policing, and Punishing in an Actuarial Age* (University of Chicago Press, Chicago 2007).
- Kelep Pekmez, Tuba, ‘Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı’ (2021) 7(2) *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 275-291.
- Koca, Mahmut ve Üzülmaz, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara).
- Monahan, John, ‘The Prediction of Violent Behavior: Toward a Second Generation of Theory and Policy’ (1984) 141 *American Journal of Psychiatry* 10-15.
- Morse, Stephen J., ‘Mental Disorder and Criminal Law’ (2011) 101 *Journal of Criminal Law and Criminology* 885-968.
- Naucke, Wolfgang, ‘Die robuste Tradition des Sicherheitsstrafrechts’ (2010) 93(2) *Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft* 129-136.
- Özbek, Veli Özer, Doğan, Koray ve Bacaksız, Pınar, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara).
- Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara).
- Öztürk, Bahri, Tezcan, Durmuş, Erdem, Mustafa Ruhan ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (Seçkin Yayıncılık, Ankara).
- Roxin, Claus ve Schünemann, Bernd, *Strafverfahrensrecht* (C.H. Beck).
- Weigend, Thomas, ‘A Judge by Another Name? Comparative Perspectives on the Role of the Public Prosecutor’ içinde Erik Luna ve Marianne L Wade (ed), *The Prosecutor in Transnational Perspective* (Oxford University Press 2012).
- Yaşar, Ercan, ‘Alman Ceza Hukukunda Bir Emniyet Tedbiri Türü Olarak Güvenlik Amaçlı Müşahede Altında Tutma’ (2018) XXII(3-4) *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 263-280.
- Yıldız, Mehmet Emre, *Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi ve Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri* (Adalet Yayınevi, Ankara 2020).
- Yılmaz, Candan, ‘Kriminolojik Açidan: Akıl Hastalığı ve Suç’ (2018) 24(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 743-765.
- Zedner, Lucia, ‘Preventive Justice or Pre-Punishment? The Case of Control Orders’ (2007) 60 *Current Legal Problems* 174-203.

Mevzuat

- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu.
- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu.
- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun.
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.
- Strafgesetzbuch (StGB).
- Strafprozessordnung (StPO).

Mahkeme Kararları

Bundesverfassungsgericht, Urteil vom 4 Mai 2011, 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10, 2 BvR 571/10.

M v Germany App no 19359/04 (ECtHR, 17 December 2009).

Winterwerp v Netherlands App no 6301/73 (ECtHR, 24 October 1979).

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2014/312, K. 2017/11, 17.01.2017.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2014/3831, K. 2014/5711, 08.05.2014.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E. 2020/22196, K. 2022/20314, 19.10.2022.